

| Stijlboek T888

INHOUD

0.	In het kort	1
1.	Sleutelen en editeren.....	5
1.	Editeren	5
2.	Sleutelen in voorbereidbaar	5
2.	Lay-out en kleuren	6
1.	Lay-out.....	6
2.	Kleuren.....	6
3.	Fouten van sprekers	8
1.	Inhoudelijke fouten.....	8
2.	Taalfouten.....	8
4.	Taalgebruik en taalregister	11
1.	Tussentaal.....	11
2.	Dialect.....	14
3.	Beleefdheidsvorm.....	16
5.	Leestekens	17
1.	Gedachtestreepjes.....	17
2.	Aanhalingstekens.....	17
3.	Dubbelepunt.....	20
4.	Diakritische tekens en bijzondere letters.....	22
5.	Klemtoontekens: Népal of Nepál	22
6.	Uitroepteken.....	24
7.	Vraagteken.....	24
8.	Ironieteken (!) (?).....	24
9.	Komma.....	24
10.	Beletselteken (...)	25
11.	Streepjes	26
12.	Interpunctie in gedichten en liedjes	26
6.	Opsplitsen van zinnen in meerdere titels	27
7.	Binnen een titel: pauzes en aarzelingen, stotteren, woorden afbreken, letters spellen	28
8.	Gedichten, liedjes, rapteksten en muziek	30
1.	Gedichten	30
2.	Liedjes met tekst.....	30

3.	Muziek zonder zang	31
9.	Regieaanwijzingen	33
1.	Wanneer is een regieaanwijzing nodig?	33
2.	Soorten regieaanwijzingen	33
10.	Getallen, maten en afkortingen	45
1.	Getallen	45
2.	Symbolen of woorden?	47
3.	Afkortingen	47
4.	Gereduceerde vormen	48
11.	Klanknabootsingen, uitroepen en tussenwerpsels	49
1.	Wanneer gebruiken?	49
2.	Welke vorm gebruiken?	49
12.	Beluisterproblemen	51
13.	Programma's met open ot	52
	Open ondertitels in je titelfile importeren	52
	Controleren op overlappingsen, lacunes en fouten.	52
	Wat met flagrante fouten in de open ondertiteling?	52
14.	Programma's voor kinderen	54
	Bijlage 1: lijst met klanknabootsingen, uitroepen en tussenwerpsels	a
	Bijlage 2: lijst met voorbeelden	i

0. IN HET KORT

Nieuwe stijl: sinds augustus 2017 gebruiken we gedachtestreepjes bij de tweede, derde... spreker wanneer er in één ondertitel meerdere sprekers aan bod komen. Dat heeft gevolgen:

- Geen twee puntjes meer bij gesplitste titels, niet op het einde en niet in het begin.
- Komma's op het einde van een gesplitste titel vallen niet meer weg.
- Geen hoofdletter meer bij het begin van een titel als de vorige titel op een dubbele punt eindigt (behalve bij directe rede natuurlijk).
- Twee sprekers met dezelfde kleur in één titel is mogelijk vanaf nu, maar probeer dat te beperken.
- Titels die onderbroken worden door een pauze, krijgen op het einde drie puntjes. De titel waarin de zin wordt hernomen, krijgt drie puntjes aan het begin, op voorwaarde dat het dezelfde spreker is die de zin afwerkt. Is het iemand anders die de zin afmaakt, dan begint die titel gewoon met een hoofdletter.
- Wordt een titel onderbroken door een tussenzin of een opmerking van iemand anders en gaat de zin daarna verder, dan gelden dezelfde regels als hierboven beschreven. (maw: titel onderbroken door pauze of titel onderbroken door andere zin maakt geen verschil)
- Regieaanwijzingen die weergeven hoe iemand iets zegt (die we tussen haakjes schrijven dus), zetten we achter een gedachtestreepje wanneer ze slaan op een andere spreker:

Dat klopt toch?

- (AARZELEND) *Ja.*

En dus niet:

Dat klopt toch?

(AARZELEND) - *Ja.*

- Bij regieaanwijzingen die niet bedoeld zijn om weer te geven hoe iemand iets zegt (die we dus niet tussen haakjes schrijven) is het niet nodig gedachtestreepjes te gebruiken:

PUBLIEK LACHT

Dat is niet echt.

En dus niet:

PUBLIEK LACHT

- *Dat is niet echt.*

Stil even, ik wil luisteren.

AUTORADIO: Dat was het nieuws.

En dus niet:

Stil even, ik wil luisteren.

- *AUTORADIO: Dat was het nieuws.*

Sleutelen en editeren

- Sleutel in het groen (of geel).
- Intijd op geluid, niet op beeld. Zet je intijd op het eerste frame waarop geluid te horen is, of maximaal vijf ervoor. Uittijd op geluid als je zo alles kan weergeven, anders laat je de titel tot anderhalve seconde uitlopen.
- Wanneer voorgelezen wordt uit een boek of letterlijk geciteerd wordt uit een film, geef je alles letterlijk weer en sleutel je eventueel in het rood. Dat doe je ook bij liedjesteksten en gedichten.
- Ga over beeld- en scènewissels als de spreker dat ook doet.

Lay-out en kleuren

- **De tweede, derde... spreker in een titel krijgen een gedachtestreepje.**
- **De regel dat wat bij één spreker in één titel kan ook in één titel moet, schaffen we af. Het hoeft dus niet langer, al mag het nog wel. Een compactere titel leest wat makkelijker en die werkwijze sluit ook beter aan bij de richtlijnen van open ot en journaalondertiteling. Je mag trouwens niet van elke eenregelige titel een tweeregelige maken, alleen van de echt lange.**
- **Zijn er twee sprekers in één ondertitel, dan gebruiken we voor de tweede spreker wel een nieuwe regel, ook als dat betekent dat de eerste regel dan breed uitgesmeerd is.**
- Kleuren: gebruik zo vaak mogelijk wit, dan cyaan of geel en dan groen.
- **Sinds de invoering van het gedachtestreepje kunnen twee personages in één ondertitel of in één scène dezelfde kleur hebben, zelfs als ze vlak na mekaar spreken. Toch is dat geen vrijgeleide om overal dezelfde kleur te gebruiken. We streven dus nog steeds naar zo weinig mogelijk ondertitels met twee sprekers in dezelfde kleur, ook al laten we het vanaf nu wel toe.**
- In de kleurenlijsten krijgen alleen de belangrijkste personages een vaste kleur. De rest kiest de ondertitelaar vrij.
- Commentaarstemmen en presentatoren krijgen wit.

Lay-out en kleuren

- Ook strip-, filmreeksen en games krijgen vanaf nu enkele aanhalingstekens.
- Na een dubbelepunt volgt alleen bij zuivere directe rede een hoofdletter, dus bij iets dat werkelijk zo of ongeveer zo door iemand gezegd is.
- Gebruik geen aanhalingstekens bij wetenschappelijke namen, wel één hoofdletter en één kleine letter: *Felis catus*.

Lay-out en kleuren

- **We breken woorden bij voorkeur niet af, maar als je iets op die manier in één titel kan krijgen, mag het. Afbreken is vanaf nu bovendien toegestaan op elke plek in het woord waar het volgens de regels mag.**
- Eigennamen breken we nog steeds niet af.

Lay-out en kleuren:

- *M'n* en *z'n* kunnen uitzonderlijk, maak er geen gewoonte van.
- *'m*: verplicht in zinnen met een naamwoordelijk gezegde waarin een persoon geïdentificeerd wordt (*Dat is 'm!*) en in een aantal vaste uitdrukkingen

- Andere gereduceerde vormen gebruiken we niet.

Fouten van sprekers

- Inhoudelijke fouten neem je over.
- Bedoelde taalfouten neem je over.
- Grammaticale fouten verbeter je altijd.
- Fouten tegen de standaardtaal vervang je altijd door een standaardtaalvariant.
- Taalelementen met label 'niet algemeen' in de Grote Van Dale gebruik je niet.

Gedichten, liedjes, rapteksten en muziek

- Gedichten ondertitel je letterlijk. Gebruik de interpunctie en hoofdletters zoals bedoeld door de schrijver.
- Liedjes met tekst ondertitel je in principe altijd, behalve als de lyrics echt onvindbaar zijn. We geven de tekst letterlijk weer.
- Muziek zonder zang: geef een regieaanwijzing.
- **Sterretjes krijgen dezelfde kleur als de tekst, dus niet langer wit.**
- **De tweede, derde... zanger in één lyrictitel krijgen hun eigen sterretje en hoofdletter, geen gedachtestreepje.**
- **Lyrics kunnen niet eindigen op een komma of punt, wel op een vraagteken of beletseltekens.**
- **Binnen een lyrictitel kan een komma wel.**

Regieaanwijzingen

- Geef in principe een regieaanwijzing als het de bedoeling is van de programmamakers dat de kijker het geluid hoort.
- Geef zeker een regieaanwijzing als de geluidsbron niet in beeld is en er door iemand in beeld wel gereageerd wordt op het geluid.
- Wanneer de geluidsbron zichtbaar is én het duidelijk is dat er een geluid geproduceerd wordt en welk dat is, hoef je geen regieaanwijzing te geven.
- Regieaanwijzingen mogen vanaf nu ook het geluid op zich weergeven (SIRENE, GEROEZEMOES...)
- Voorzie een aparte titel of minstens een aparte regel voor een regieaanwijzing.
- **Regieaanwijzingen die weergeven hoe iemand iets zegt (die we tussen haakjes schrijven dus), zetten we na een gedachtestreepje wanneer ze slaan op een andere spreker.**
- **Bij regieaanwijzingen die niet bedoeld zijn om weer te geven hoe iemand iets zegt (die we dus niet tussen haakjes schrijven) is het niet nodig gedachtestreepjes te gebruiken.**

Getallen

- Nul tot twaalf voluit, de rest in cijfers, ook **tientallen**, zelfs de **onbepaalde**.
- Honderd en duizend voluit in doorlopende tekst.
- Puntje tussen duizendtal en honderdtal vanaf 10.000.
- De regel van de consequentie schaffen we af.
- Uitzonderingen: **Zie:** Uitzonderingen op de basisregels.

Kleine woordjes en klanknabootsingen

- In principe geef je kleine woordjes en klanknabootsingen weer.
- Dat hoeft niet bij een hele sequentie inspanningsgeluidjes en gevechtsgeluidjes.
- Als er een vorm in Van Dale staat, gebruik je die.
- De Bijlage 1: lijst met klanknabootsingen, uitroepen en tussenwerpsels vermeldt meer mogelijke vormen.

1. SLEUTELN EN EDITEREN

1. Editeren

Onder editeren verstaan we het inkorten van de gesproken boodschap zodanig dat die volledig en correct in de ondertitel wordt weergegeven. Daarbij moet je je aan de juiste leessnelheid houden. In feite komt het erop neer dat je de gesproken boodschap bijna altijd zult moeten inkorten. Wees logisch bij het editeren en laat eerst de details weg. Laat woordjes als *eah, hè, haha* et cetera vallen als je daardoor moet knippen in de boodschap. Geef deze woordjes wel als je over voldoende tijd beschikt. Verander geen zinsconstructies of zegswijzen als dat niet noodzakelijk is. Wanneer iemand zegt: *Smijt die vuile nazihoeren buiten*, schrijf dan niet: *Eruit met die nazihoeren*.

Voeg geen woorden toe als die niet gezegd worden, tenzij die de zin grammaticaal correct maken, of om een nuance duidelijk te maken die verloren gaat bij de letterlijke omzetting van gesproken naar geschreven taal.

2. Sleutelen in voorbereidbaar

In principe sleutelen we in het groen, of in het geel wanneer mensen traag praten of veel getallen zeggen. Daarop zijn maar twee uitzonderingen. Ten eerste bij letterlijke weergave om artistieke redenen, zoals bij liedjes en gedichten. Daarbij wijken we niet af van de tekst. We passen ook de timing en het ritme niet aan, dus we zullen vaak in het rood gaan. Ook wanneer voorgelezen of geciteerd wordt uit boeken, teksten, films ... geven we alles integraal en onveranderd weer en houden we geen rekening met de ideale leessnelheid. Zie: *Gedichten, liedjes, rapteksten en muziek*. Ten tweede is **licht** in het rood sleutelen toegestaan in uiterst snelle quizrondes tegen de klok. Van belang blijft daar dat je het antwoord niet in dezelfde titel zet als de vraag.

In principe zetten we onze intijd op het frame dat de spreker begint. Omdat je dan vaak te veel zult moeten inkorten, mag je tot maximaal vijf frames voordat de spreker begint, je intijd zetten. Bij een nieuwe zin die vlak na een andere komt, mag je tot maximaal vijf frames na de eerste klank van die nieuwe zin je intijd zetten. Midden in een dialoog met aaneensluitende zinnen mag de intijd van een volgende zin tot vijf frames na de klank beginnen. De laatste ondertitel mag tot anderhalve seconde uitlopen nadat de spreker is uitgesproken. Gebruik die tijd, zodat je zo weinig mogelijk tekst weglaat. Probeer eerst om zo veel mogelijk van de gesproken tekst te ondertitelen. Pas wanneer dat niet lukt, kun je op zoek gaan naar synoniemen en/of eventueel inkorten.

Bij fictie proberen we tevens het kleurrijke taalgebruik niet uit het oog te verliezen. Zie: *Fouten van sprekers en Taalgebruik en taalregister*.

Laat geen kleine woordjes als *toen, maar, als* etc. zomaar vallen, vaak wijzigen die de betekenis van een zin volledig. Vergelijk de volgende zinnen:

Ik kom niet werken. <-> Ik kom niet meer werken.

! Let op: we sleutelen op geluid, niet op beeld. Als een spreker begint vlak voor een beeldwissel, dan zet je je intijd ook voor de beeldwissel. Haal je titels ook niet onnodig vroeg weg voor een beeldwissel als de spreker nog over de beeldwissel gaat. Probeer niet over een andere spreker, een nieuw commentaarstukje of over een belangrijke scènewissel te gaan, tenzij de spreker dat ook doet.

2. LAY-OUT EN KLEUREN

1. Lay-out

De ondertitels staan onderaan in beeld en worden gecentreerd, tenzij ze een svo bedekken.

De regel dat wat bij één spreker in één titel kan ook in één titel moet, schaffen we af. Het hoeft dus niet langer, al mag het nog wel. Een compactere titel leest wat makkelijker en die werkwijze sluit ook beter aan bij de richtlijnen van open ot en journaalondertiteling. Je mag trouwens niet van elke eenregelige titel een tweeregelige maken, alleen van de echt lange.

Zijn er twee sprekers in één ondertitel, dan gebruiken we voor de tweede spreker wel een nieuwe regel, ook als dat betekent dat de eerste regel dan breed uitgesmeerd is.

Als er drie sprekers in één titel zijn, dan proberen we de eerste spreker op de eerste regel te plaatsen en de andere twee op de tweede regel.

Wanneer in één ondertitel meerdere sprekers aan bod komen, gebruiken we sinds de zomer van 2017 gedachtestreepjes vanaf de tweede, derde... spreker. Na een gedachtestreepje hoort een spatie.

Ook deze werkwijze is ingevoerd om onze stijl dichter te laten aanleunen bij die van open ondertiteling. Tegelijk is het een compromis, omdat het overbrengen van gekleurde ondertitels naar online-programma's voor problemen zorgde. Doven die online kijken, kunnen op die manier zien dat er een andere spreker aan het woord is. Toch gaat er voor hen zo informatie verloren (Zie: Kleuren), dus we blijven ook de kleuren gebruiken voor wie tv kijkt:

Wat vind jij ervan?

- Ik vind dat goed. - Ik ook.

Schik tweeregelige ondertitels volgens logische gehelen. Zet hoofd- en bijzin apart, houd werkwoordelijke eindgroepen en woordgroepen samen enzovoort.

Dat zijn de dossiers

die ik moest afwerken.

Frank is vanochtend vertrokken

naar De Kabouters.

Schik volgens logische gehelen.

2. Kleuren

Teletekst-ondertiteling gebruikt vier kleuren: wit, cyaan, geel en groen.

We gebruiken zo vaak mogelijk wit, dan cyaan of geel en dan pas groen. Een personage behoudt zijn kleur in de hele aflevering. In een volgende aflevering kan het personage wel een andere kleur krijgen, behalve wanneer er van de afleveringen ook een compilatie gemaakt wordt.

Sinds de invoering van het gedachtestreepje kunnen twee personages in één ondertitel of in één scène dezelfde kleur hebben, zelfs als ze vlak na mekaar spreken. Toch is dat geen vrijgeleide om overal

dezelfde kleur te gebruiken. We streven dus nog steeds naar zo weinig mogelijk ondertitels met twee sprekers in dezelfde kleur, ook al laten we het vanaf nu wel toe.

Gebruik ook in journaals verschillende kleuren indien nodig, bijvoorbeeld wanneer twee sprekers na elkaar aan bod komen, maar de tweede nog niet direct in beeld is.

Commentaarstemmen en presentatoren krijgen wit.

Wanneer een personage in principe helemaal open ondertiteld is, maar je toch nog een klein woordje moet aanvullen dat open of weggelaten heeft, gebruik dan even wit. Wanneer een personage al een eigen kleur heeft in 888 en open of laat een klein woordje weg, dan vul je dat woordje uiteraard aan in de kleur van het personage.

De kleurelijsten geven slechts aan een paar personages een kleur, en zelfs die kleuren staan niet vast, behalve misschien bij Frank, Simonne, Rosa en Marianne in *Thuis*.

Spreek wanneer je samen aan één programma werkt goed af wie welke kleur krijgt. Je kan dat eventueel ook in een note zetten.

Opmerking: in *Karrewiet* gebruiken we enkel wit.

3. FOUTEN VAN SPREKERS

We maken een onderscheid tussen **inhoudelijke fouten** en **taalfouten**.

1. Inhoudelijke fouten

Dit soort fouten neem je over. Wie met ondertitels kijkt, krijgt zo dezelfde informatie als anderen.

Bijvoorbeeld:

- een quizmaster zegt 1953, maar bedoelt 1593
- fout gezongen lyrics
- een foute titel van een muziknummer

Fouten melden

Wanneer je in een programma een montagefout opmerkt, of een zwaardere inhoudelijke fout die niet wordt rechtgezet, meld dat dan zo snel mogelijk aan het productiebureau. Zij zullen de programmamakers contacteren. Misschien is er nog tijd om de fout eruit te halen. Zet om dubbele meldingen te voorkomen wel een note voor de nalezer.

Bijvoorbeeld: de commentaarstem die *dalai lama* uitspreekt als *dailai lama*.

! Let op: fouten in svo's of open ot neem je niet over, maar meld je respectievelijk aan het productiebureau en aan de nalezers van open ot.

2. Taalfouten

Bedoelde taalfouten

Wanneer een personage een woord verdraait of een andere taalfout maakt en het de bedoeling is van de programmamakers dat de kijker die fout hoort, dan neem je ze over. Meestal wordt een komisch effect beoogd.

-EDDY: *Maar dat is 'meineneed'!*

-Waldek die Myra zegt in plaats van Mayra. Frank die Aldi zegt in plaats van Adil.

-Conchita's grammaticale fouten: *De Sinterklaas veel houden van mijn kokende kunsten.*

Gebruik voor verkeerd uitgesproken woorden of lexicale fouten in deze categorie aanhalingstekens, anders lees je het woord mogelijk alsnog juist. Bij andere fouten zet je aanhalingstekens als ze sporadisch voorkomen. Wanneer iemand voortdurend bedoelde grammaticale fouten maakt, laat je de aanhalingstekens weg

Grammaticale fouten

Grammaticale fouten verbeter je altijd en overal, behalve als het bedoelde fouten zijn. **Zie: Bedoelde taalfouten.**

**Dat is iets mooi.* → *Dat is iets moois.*

*het wit paard → *het witte paard*

Verbeter grammaticale fouten

Kijk voor de regels op [VRT-Taalnet](#), [Taaladvies](#) of [Taaltelefoon](#).

Opmerking over woordgeslacht:

Volg de spreker als hij een volgens Van Dale correct woordgeslacht gebruikt.

Fouten tegen de standaardtaal, 'niet algemeen' in Van Dale

Dat een woord in Van Dale staat, betekent niet noodzakelijk dat we het zomaar kunnen gebruiken in ondertiteling. Van Dale is namelijk beschrijvend en neemt ook woorden en constructies op die door een deel van de Nederlandstaligen zo gezegd/gebruikt worden, maar eigenlijk algemeen afgekeurd worden door taalexperts. Deze woorden en constructies krijgen het label **niet algemeen**. Het is de bedoeling dat we woorden en constructies met het label 'niet algemeen' vervangen door een standaardtalige variant.

Verder spreken we af dat wat Taaladvies en Ruud Hendrickx als niet behorend tot de standaardtaal labelen, niet gebruikt wordt. Ook wanneer het volgens Taaladvies niet duidelijk is of iets tot de standaardtaal in België te rekenen is, gebruiken we het niet.

Voorbeelden als deze, met het label 'niet algemeen' in Van Dale, zijn dus nooit toegelaten:

*Ik noem Sara. → Ik heet Sara.

*Moest dat waar zijn → Mocht dat waar zijn/Als dat waar is

*slimmer als → slimmer dan

*Je komt best morgen. → Je kan het best morgen komen.

*een foto trekken, *iemand trekken → een foto nemen, maken; iemand fotograferen

*bijhebben → bij zich hebben

Gebruik geen taalelementen met label 'niet algemeen' in Van Dale

We maken een uitzondering voor een paar puur lexicale elementen met het label 'niet algemeen', en dan nog enkel uit de mond van personages met een echt dialectimago. Het gaat hierbij dus zeker niet om zinsconstructies of dingen zoals hierboven, die veel mensen al eens verkeerd gebruiken. Het gaat wel om opvallende, op zichzelf staande, 'sappige' woorden. Meestal zijn dat zelfstandige naamwoorden of werkwoorden. Aanhalingstekens zijn in zo'n geval niet nodig. Raadpleeg bij twijfel ER.

Bijvoorbeeld: Frank of Eddy in Thuis die zeggen: sneukelen, plaaster, plomb, poutrel ...

Dit soort woorden mag je in andere contexten dus niet gebruiken. Vervang ze door een standaardtalige variant. Wanneer zo'n woord in die andere context relevant is omdat er bijvoorbeeld op wordt teruggekomen, dus wanneer het er specifiek over gaat, gebruik je het natuurlijk wel. Zet het dan tussen aanhalingstekens, zoals je zou doen bij een andere fout. **Zie: Gedachtestreepjes**

Wanneer in één ondertitel meerdere sprekers aan bod komen, gebruiken we gedachtestreepjes vanaf de tweede, derde... spreker. Na een gedachtestreepje hoort een spatie. **Zie: Lay-out.**

Aanhalingstekens.

Opmerking over couleur locale:

Teletekst-ondertiteling hecht veel belang aan de weergave van couleur locale. Het weren van het label 'niet algemeen' betekent niet dat dat onmogelijk wordt. De meeste kleurrijke woorden zitten onder andere labels, zoals informeel, spreektaal en Belgisch-Nederlands. [Zie: Taalgebruik en taalregister.](#)

Opmerking over kooktermen:

Vernederlandste kooktermen uit het Frans die (nog) niet in Van Dale staan, laten we toe zonder aanhalingstekens: *emonderen, singeren, concasseren, doreren, parmentier ...*

Ook *inbloemen* en *bebloemen* mag je gebruiken volgens Ruud. *Garing* kan ook.

Let op met *garen*, dat als onovergankelijk werkwoord met *zijn* wordt vervoegd (Het is gegaard) en als overgankelijk werkwoord met *hebben*, maar dan moet er een lijdend voorwerp bij (Ik heb het gegaard). *Garen* met *hebben* maar zonder lijdend voorwerp kan dus niet: **Dat heeft een tijdje in de oven gegaard.*

Andere kooktermen die niet in Van Dale staan, vervangen we door een standaardtaalvariant. Enkel wanneer Jeroen Meus er specifiek de nadruk op legt dat iets zo genoemd kan worden, kan je ze overnemen. Gebruik dan enkele aanhalingstekens.

Opmerking over taalfouten van sprekers die de taal nog niet beheersen:

De taalfouten (grammaticaal, lexicaal, niet algemeen ...) van kinderen of van mensen van wie Nederlands niet de moedertaal is, verbeter je. Bijvoorbeeld: kinderen in *Karrewiet* of Franstalige politici. Het is dus niet nodig de nadruk te leggen op het feit dat iemand fouten maakt.

Uitzonderingen waarbij je niet verbetert, maar aanhalingstekens gebruikt:

- wanneer het de bedoeling is dat een personage fouten maakt. [Zie: Bedoelde taalfouten.](#) Bedoelde taalfouten
- wanneer het relevant is dat de persoon (nog) niet zo goed Nederlands spreekt, bijvoorbeeld als het specifiek gaat over hoe goed/slecht zijn Nederlands is. [Zie: Gedachtestreepjes](#)

Wanneer in één ondertitel meerdere sprekers aan bod komen, gebruiken we gedachtestreepjes vanaf de tweede, derde... spreker. Na een gedachtestreepje hoort een spatie. [Zie: Lay-out.](#)

- Aanhalingstekens.

4. TAALGEBRUIK EN TAALREGISTER

We krijgen te maken met een scala aan programma's en dus ook met allerlei soorten taalgebruik: van verzorgde standaardtaal bij nieuwslezers en commentaarstemmen over verschillende taalregisters bij anderen tot tussentaal en dialect in fictie en humor, maar ook elders. Vaak twijfelen we of we een taalvariant mogen overnemen in onze ondertitels. Volgens het recentste [Taalcharter](#), dat van 2012, gebruiken alle VRT-stemmen de standaardtaal in verschillende registers, zonder te vervallen in tussentaal en dialect. Enkel bij volwassenenfictie en -humor kan meer.

Het is onze taak die standaardtaal en de verschillende registers over te brengen aan de gebruiker van teletekst-ondertitels. We proberen daarbij zo veel mogelijk couleur locale te behouden, zonder fouten over te nemen. Het is dus een evenwichtsoefening.

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de meest voorkomende tussentalige verschijnselen en hoe wij ze behandelen. Ook bekijken we hoe de labels in Van Dale ons kunnen helpen bij onze keuzes. Ten slotte leggen we uit hoe we dialect weergeven en zeggen we iets over het gebruik van de beleefdheidsvorm.

1. Tussentaal

Tussentaal is geen standaardtaal, maar ook geen dialect. Meestal wordt er de dagelijkse omgangstaal mee bedoeld die zich in de provincies Brabant en Antwerpen ontwikkeld heeft. Communiceren in de verschillende dialecten werd onpraktischer door de groeiende mobiliteit, maar de standaardtaal werd door velen ook niet spontaan gebruikt. Die dagelijkse omgangstaal heeft zich later verder verspreid over Vlaanderen. Toch blijven er verschillen. In Limburg bijvoorbeeld zijn bepaalde dingen makkelijk overgenomen, terwijl andere vreemd aandoen. En in West-Vlaanderen wordt de Brabants-Antwerpse tussentaal over het algemeen minder goed begrepen en weinig gesproken. Zo zijn verkleinwoorden op *-ke* en de persoonlijke voornaamwoorden *ge* en *gij* daar ongebruikelijk, terwijl dat volgens experts net belangrijke kenmerken zijn van tussentaal. Je zou dus kunnen zeggen dat West-Vlaanderen en Limburg hun eigen tussentaal hebben, maar die wordt nauwelijks gebruikt in fictie.

[Het label 'niet algemeen' in Van Dale](#)

Bij teletekst-ondertiteling nemen we geen tussentaal over, tenzij de puur lexicale tussentaal in welomschreven gevallen. Zie voor voorbeelden het hoofdstuk [Fouten van sprekers](#).

De labels in Van Dale zijn een hulp. Ze hebben namelijk grote veranderingen ondergaan de laatste jaren. Navraag bij Ruud Hendrickx leert dat 'niet algemeen' sinds 2014 enkel nog een waardeoordeel is. Het betekent: het gelabelde taalelement is fout, omdat het dialect is, of omdat het niet geaccepteerd wordt door de taalgebruikers. Of nog: het gelabelde taalelement is geen algemeen Nederlands en wordt in het gehele taalgebied niet gebruikt in de standaardtaal. Sinds 2015 zijn bovendien ook de oude labels 'gewestelijk' en 'weinig gebruikt' opgegaan in dat label. Het bevat nu volop foute grammaticale constructies, krom Nederlands, dialect, niet aanvaarde gallicismen en germanismen ...

Daarom gebruiken we vanaf nu bij teletekst-ondertiteling geen taalelementen meer met dat label.

De enige uitzondering zijn de puur lexicale elementen met dat label, die we de kijker niet willen onthouden wanneer iemand met een zeer volks imago of met een dialectimago ze gebruikt. Het gaat dan meestal om op zichzelf staande zelfstandige naamwoorden of werkwoorden, zoals *sneukelen*. Het is niet nodig zulke woorden tussen aanhalingstekens te zetten, behalve wanneer je ze moet gebruiken in een andere context.

Let op met deze tussentalige verschijnselen

Ge/gij, u en uw

Het tussentalige *ge/gij, u/uw* nemen we niet over. We vervangen door *je/jij* en *jou/jouw*. Let op, *jou/jouw* zijn enkel nodig als er nadruk op *u/uw* ligt:

**Hebt ge me gehoord?* → *Heb je me gehoord?*

**Is dat uw boek?* → *Is dat je boek?* (En dus niet: *Is dat jouw boek?*)

**Is dat úw boek?* → *Is dat jouw boek?*

**Is dat van u?* → *Is dat van jou?*

Uitzonderingen:

- in citaten en in lyrics, waar we alles letterlijk overnemen
- in Bijbelse teksten, waar ze een hoofdletter krijgen, en in archaïsche teksten
- de beleefdheidsvorm nemen we wel over. Zie: [Beleefdheidsvorm](#).

Foutief verbogen bezittelijke voornaamwoorden

Nemen we niet over, ook niet in fictie:

*ons vader → *vader* (*ons* hoort bij het-woorden)

Uitzonderingen:

In fictie mag je *ons ma* en *ons Fem* (of een andere naam) wel overnemen, omdat er moeilijk een alternatief voor te vinden is in hetzelfde register.

Verkleinwoorden op -ke of -ken

Volgens Van Dale is de verkleinvorm *-ke* niet algemeen. We nemen hem dan ook niet over.

*de boekskes → *de boekjes*

*meiske → *meisje*

*lieveke → *liefje*

*hallokes → *hallootjes*

Uitzonderingen:

- Toch staan er ook een paar vormen op *-ke* in Van Dale zonder label of met een ander label. Die laten we toe, in situaties waarin het register het toelaat. Zie: [Andere labels in Van Dale](#).
-mannekes! (geen label)
-het kindeke Jezus (geen label)
-boeleke (spreektaal)
-efkes (spreektaal)
- Ook willen we *bokke* graag toelaten in 888-titels. En omdat er geen geschikte vervangvorm voor te vinden is, zijn *ciaokes*, *byekes* en *miauwkes* ook toegelaten.
- *-ke* bij persoonsnamen nemen we overal over, we vervangen nergens door *-je*:
Pascalleke, *tournée générale!*
- sommige aanspreekvormen op *-ke* die typisch zijn voor een bepaald programma kunnen na akkoord van ER in de kleurenlijst worden opgenomen. In die context zijn ze dan toegelaten. Voorbeelden: *snuiteke*, *make* en *suske* in *Thuis*; *chouke* in *FC De Kampioenen* (zonder hoofdletters, omdat het geen bijnamen zijn maar koosnaampjes)

Lidwoorden bij mannelijke persoonsnamen

Nemen we niet over.

*de Jos → Jos

Foute aanwijzende en betrekkelijke voornaamwoorden

Nemen we niet over.

*dat kleur, ik ga naar de voetbal

Voor te + infinitief

Nemen we niet over.

*Het was maar voor te lachen. → Het was maar om te lachen.

Iets, niks, niets, wat, veel, weinig, iemand, niemand ... + adjectief zonder -s

Nemen we niet over.

*Ik wil je iets cool vertellen. → Ik wil je iets cools vertellen.

*Dat is iemand bijzonder → Dat is een bijzonder iemand/persoon.

De volgende zin is wel correct, pas hem dus niet aan:

Daar is niks verkeerd mee. → Hier is niks onderwerp en verkeerd naamwoordelijk gezegde.

Gaan om naar de toekomst te verwijzen, in plaats van zullen of de tegenwoordige tijd

Er zijn maar drie gevallen waarin je *gaan* mag en zelfs moet gebruiken om naar de toekomst te verwijzen:

- bij het begin van een handeling of een nieuwe toestand:
Het gaat regenen.
Het programma gaat beginnen.
- als je je verplaatst om iets te doen:
We gaan hem morgen bezoeken.
Jefke gaat bij Max spelen.
- om een intentie uit te drukken of als er een besluit is genomen:
De VRT gaat verhuizen.
Ik ga volgend jaar meedoen aan de Ten Miles.

In alle andere gevallen gebruik je *zullen* of de tegenwoordige tijd.

Niet moeten in plaats van niet hoeven

Wanneer iets niet nodig is, gebruik je *niet hoeven*:

*Dat had je niet moeten doen. → Dat had je niet hoeven doen.

*Zal ik je helpen? Nee, dat moet niet. → Nee, dat hoeft niet.

Zo'n in plaats van zulke

Zo'n kan enkel voor een enkelvoudig telbaar zelfstandig naamwoord. We gebruiken *zulk(e)* voor meervoudige telbare zelfstandige naamwoorden of niet-telbare zelfstandige naamwoorden.

*zo'n melk → *zulke melk*

*zo'n jongens → *zulke jongens*

Terug in plaats van weer

Terug betekent *naar achteren, naar het punt van uitgang*. In de betekenis van *opnieuw* gebruiken we *weer* of *opnieuw*.

Andere labels in Van Dale

BE staat voor Belgisch-Nederlands. Het is standaardtaal tout court en kan overal overgenomen worden. **NL** staat voor Nederlands-Nederlands. Het is standaardtaal tout court en kan overal overgenomen worden. Typisch Nederlandse woorden 'vertaal' je dus niet naar een Vlaamse term.

Informeel: volgens Ruud Hendrickx betekent informeel: mensen zeggen én schrijven het in een niet-zakelijke context. Het hoort niet thuis in verslaggeving. Dat betekent voor ons dit: als verslaggevers informele taal gebruiken, 'verbeteren' wij naar standaardtaal. Daarbuiten kan het wel. Informeel kan vaker dan spreektaal.

Spreektaal: volgens Ruud Hendrickx betekent spreektaal: mensen zeggen het wel, maar in verzorgde geschreven taal vind je het bijna nooit. Hier zitten een hoop woorden bij die je tussentaal kan noemen. Spreektaal kan voor Ruud bij hoge uitzondering wat betreft VRT-stemmen en gezichten, enkel als er een goede reden voor is. Hij voegt er nog aan toe dat spreektaal wat hem betreft niet kan in journalistieke teksten. Ook daar 'verbeteren' we spreektaal dus.

Naar onze dienst vertaald kan **informeel** in alle fictie, ook die voor kinderen. Informeel kan meestal niet voor commentaarstemmen, inleesstemmen, nieuwsankers... maar vaak wel wanneer journalisten of presentatoren praten met iemand, ook al is dat een andere journalist of presentator.

Wat **spreektaal** betreft, kan die goede reden waar Ruud het over heeft er zijn in volkse fictie en humor voor volwassenen. Wees echter een stuk terughoudender met het overnemen van spreektaal in kinderfictie en andere kinderprogramma's (zie [Taalcharter](#)). Die goede reden kan er ook zijn in andere programma's waar mensen in dialoog gaan met anderen, zelfs als dat reporters of presentatoren zijn, maar minder snel dan bij informele taal. In humoristische situaties in andere programma's mag je spreektaal zonder nadenken overnemen, het maakt daarbij dus niet uit of de spreker een dialectimago heeft of niet.

! Let op: wanneer een reporter of presentator spreektaal of informele taal gebruikt in off-screen-commentaar of bijvoorbeeld in een intro terwijl hij in de camera spreekt, neem je dat taalregister niet over. Dan vervang je bijvoorbeeld 'politieker' door 'politicus', 'effe' door 'even', 'accident' door 'ongeval'...

2. Dialect

Dialect wordt vaak open ondertiteld. Wanneer dat niet zo is, nemen we het toch niet over. We vervangen door standaardtaal.

Daar is slechts één uitzondering op: wanneer het dialect relevant is en ertoe doet. Of anders gezegd: wanneer het zeer bewust wordt gebruikt, bijvoorbeeld om iemand te plagen, of nog: wanneer erop wordt teruggekomen.

In de praktijk gebeurt dat zeer zelden, maar wel geregeld (1) bij Ben Crabbé en (2) in lyrics.

(1) Ben Crabbé in *Blokken*. Het is zo'n beetje zijn handelsmerk geworden om geregeld zinnen ertussen te gooien in het dialect, vooral als er iemand uit de streek van dat dialect kandidaat is. Belangrijk hier is dat hij goed weet dat hij dialect gebruikt, het gaat dus niet vanzelf of per ongeluk. Die gewoonte van Ben is onderwerp van gesprek bij veel kijkers en wij willen de dove kijkers zijn escapades niet onthouden.

(2) Ook bij lyrics is dialect zo'n bewuste taaluiting die we overnemen.

Dan rest de vraag hoe we dat dialect overbrengen.

Het simpelweg omzetten naar standaardtaal voorafgegaan door een regieaanwijzing als (OOST-VLAAMS) of (GENTS) zou onvoldoende zijn.

Alles volledig fonetisch weergeven zou de zin dan weer moeilijk leesbaar en verstaanbaar maken:

*Ek verkuup verscheilende sorten alme,
gelaak tournaviezn*

*moar uuk dingn veur de lochting,
gelaak kurtwoasn en rikkn.*

Daarom gebruiken we wat dialectwoorden en/of wat semifonetisch weergegeven woorden. We letten er daarbij op dat het begrijpelijk blijft, maar ook herkenbaar is als dialect.

Aanhalingstekens zijn nooit nodig wanneer je ook een regieaanwijzing gebruikt. Ook in lyrics zijn ze nooit nodig, ook al gebruik je daar geen regieaanwijzing.

Een **regieaanwijzing** is vooral nodig wanneer het stukje dialect over meerdere zinnen loopt:

*(GENTS) Ik verkoop verschillende
soorten alaam, gelijk toernaviezen*

*maar ook dingen voor de lochting,
gelijk kortwagens en rieken.*

Als er maar een paar woorden dialect gezegd worden, dan zet je aanhalingstekens rond dat specifieke stukje.

*Ja, ik vond het 'vree' wijs.
Jeffrey, 'wa is mich da'?
Een 'zjatsje kaffe' drinken?*

Bij de weergave van lyrics in dialect is een regieaanwijzing vaak niet nodig, of hoogstens één keer in het begin. Aanhalingstekens zijn ook niet nodig, omdat het meestal duidelijk is dat het hele lied in het dialect gezongen wordt.

3. Beleefdheidsvorm

De beleefdheidsvorm nemen we altijd en overal over. Hij komt bijvoorbeeld vaak voor wanneer journalisten een minister of een gast aanspreken.

Kathleen Cools tegen Kris Peeters:

Het staat in uw beleidsplan.

Dat mag in een ondertitel niet worden:

Het staat in je beleidsplan.

Let op: mensen zijn niet altijd consequent in het gebruik van de beleefdheidsvorm, en dat hoeft ook niet. Het na een tijdje overschakelen naar *je* is een sociaal aspect van taal. Bijvoorbeeld in een interview. Ander voorbeeld: minister Crevits als gast in 'Mag ik u kussen'. In het begin zei iedereen *u*, later werd dat *je*, op het einde zeiden ze weer *u*. Wij volgen, op voorwaarde dat er onderweg geen tien keer geswitcht wordt.

Uitzondering: programma's zonder delay of met minder dan vijf minuten delay

Dragon heeft soms moeite met het woordje *u*, waardoor de meeste respeakers *je* dicteren. Omdat efficiëntie en snelheid in die gevallen voorrang hebben, hoef je de beleefdheidsvorm niet per se over te nemen wanneer er minder dan vijf minuten delay is.

5. LEESTEKENS

1. Gedachtestreepjes

Wanneer in één ondertitel meerdere sprekers aan bod komen, gebruiken we gedachtestreepjes vanaf de tweede, derde... spreker. Na een gedachtestreepje hoort een spatie. *Zie:* Lay-out.

2. Aanhalingstekens

We gebruiken enkele aanhalingstekens, geen dubbele.

Titels

Gebruik aanhalingstekens voor titels van tv-programma's, films en **filmreeksen, games**, muziekalbums, liedjes, boeken, stripalbums en **stripreeksen**, boeken, gedichten, toneelstukken, kunstwerken, dansvoorstellingen, tentoonstellingen, slogans en slagzinnen.

Daarbij geldt:

- Alleen het eerste woord krijgt een hoofdletter.
- Woorden die volgens andere spellingsregels al een hoofdletter hebben, behouden die. Meestal zijn dat eigennamen, aardrijkskundige namen of Duitse zelfstandige naamwoorden.
- Bij dubbele titels krijgt het eerste woord na de dubbelepunt een kleine letter.

'De zevende dag', 'Vlaanderen vakantieland', 'Extra time', CSI: Miami'

De film heet 'Star wars: episode V: the empire strikes back'

'De gouden cirkel' is een 'Suske en Wiske'-album

Ze spelen 'Minecraft'

Gebruik enkele aanhalingstekens bij titels, slogans en slagzinnen

Gebruik geen aanhalingstekens voor kranten, tijdschriften, muziekgroepen, artiesten, schepen, bedrijven, cafés, sekten, partijen, bewegingen, quizploegen, **bijnamen, themadagen of themaweken**.

Daarbij geldt: het eerste woord en de hoofdwoorden krijgen een hoofdletter:

Dat stond vanmorgen in De Standaard.

De Kannibaal heeft vijf keer de Tour gewonnen.

Het is Week van de Borstvoeding.

Woorden uit andere talen

Gebruik bij woorden uit andere talen alleen aanhalingstekens als er anders verwarring kan ontstaan, dus:

- bij woorden die zonder aanhalingstekens niet herkend/gelezen zouden worden als vreemde woorden:

Ah, hier. Mijn twee favoriete 'angels'.

- bij woorden die voor de meeste kijkers wellicht onbekend zijn:

Er ging een grote 'saudade' van haar uit.

→ staat in Van Dale, maar is wellicht niet algemeen bekend

Gebruik de aanhalingstekens alleen de eerste keer dat het woord voorkomt.

Gebruik dus geen aanhalingstekens als er geen verwarring mogelijk is:

- *Vamos a la playa.*
→ playa staat niet in Van Dale, maar is bekend
- *Vijf punten, señor.*
→ algemeen bekend, kan ook niet gelezen worden als een (fout gespeld) Nederlands woord
- *Ich weiß nicht, was soll es bedeuten dass ich so traurig bin.*
→ geen verwarring mogelijk, is duidelijk Duits

Wetenschappelijke namen

Gebruik ook voor wetenschappelijke namen (binomiale nomenclatuur) geen aanhalingstekens. Geef wel de geslachtsnaam een hoofdletter en de soortnaam een kleine letter:

een Equus asinus, een Felis catus en een Canis lupus.

Woorden uit het Nederlands 'met een hoek af'

Zet aanhalingstekens:

- bij gebruik van woorden met label 'niet algemeen' waar het normaal gezien niet mag, maar waar je het wel moeten geven omdat er bijvoorbeeld op wordt doorgegaan:
De 'plomb' is gesprongen, zei ze. Ik begreep haar niet.
- bij verzonden woorden en bewust gemaakte fouten:
Dat gaan we 'compotteren'. Is dat wel een woord?
Dat meisje zegt dat ze niet graag Marie-Ange 'noemt'.
- als je een woord anders spelt of de uitspraak ervan opschrijft:
Hij spreekt courgette uit als 'gourgette'.
- bij woordspelletjes zijn aanhalingstekens zeker niet altijd nodig:
Hij doet zijn plechtige Khomeini.
Als je niet wint, Is-tan-bul?

Zie ook: [Fouten van sprekers.](#)

Zelfnoemfunctie

Gebruik aanhalingstekens bij de zelfnoemfunctie, dus wanneer je over een woord spreekt, behalve bij ja en nee.

Je kunt in plaats van 'rein' beter het woord 'netjes' gebruiken.

Hij zegt ja maar bedoelt nee.

Directe rede

Gebruik **geen** aanhalingstekens bij directe rede, wel een dubbelepunt en een hoofdletter. Onder directe rede verstaan we: iets wat door iemand werkelijk zo of ongeveer zo door iemand gezegd is. **Zie: Dubbelepunt.**

Uitzondering: wanneer iemand verschillende sprekers citeert, bijvoorbeeld bij een mop, kan het wel nodig zijn om voor een van die sprekers aanhalingstekens te gebruiken:

Voorbeeld 1 (conversatie in *Blokken*):

*Je heet Trappeniers,
familie van de legendarische Jean?*

*Niet van die Jean, maar
mijn grootvader heette ook Jean.*

Allee! Die zal daar ook mee lastiggevallen zijn:

*Hier Jean Trappeniers. (Ben doet alsof hij telefoneert)
'Dat zal wel!'*

Voorbeeld 2 (Ben in *Blokken*):

*Zoals die sketch van Gaston en Leo:
Was sagen Sie? 'Plankskes!'*

Opmerking bij directe rede: soms is het beter om iets te omschrijven door middel van indirecte rede, zodat je niet verstrikt raakt in een kluwen van zinnen. Zorg er in elk geval voor dat er geen twee dubbelepunten in één zin voorkomen.

*Toen we te horen kregen:
we gaan dat programma maken,*

*was de bezorgdheid vooral:
oei, dat is een spiksplinternieuwe spoed.*

*Toen we te horen kregen
dat we dat programma zouden maken,*

*was de bezorgdheid vooral:
oei, dat is een spiksplinternieuwe spoed.*

Ironie

Gebruik ook aanhalingstekens bij ironie die anders verloren gaat:

Ze liet de vaas 'per ongeluk' vallen.

Vroeger gebruikten we bij ironie soms het teken (!) Dat doen we niet meer, omdat het geen universeel teken is.

3. Dubbelepunt

- Na een dubbelepunt schrijf je alleen bij zuivere directe rede, dus bij iets wat werkelijk zo of ongeveer zo door iemand gezegd is, een hoofdletter:

*De kapitein zei:
Waarom moet dit zo?*

*Ik heb daarnet meneer
De Wever horen zeggen:*

*Dat zijn voorstellen
die Europa ondergraven.*

- Na alle andere dubbelepunten schrijf je een kleine letter, dus bij verklarende dubbelepunten, maar ook bij gedachten, tips en wanneer wat achter de dubbelepunt komt een interpretatie of sterke samenvatting is van iemands woorden, of een eerder algemeen idee. Ook wanneer die dubbelepunt het laatste teken van een titel is, begin je de volgende titel met een kleine letter:

*Via het referendum hebben
al die mensen gezegd:
dit mag zo niet doorgaan.*

Emma dacht: dit kan echt niet.

Ik had zoiets van: wow.

Ik zou zeggen: ja.

Eerste tip: waterval.

*Ik bedoel: dan hoeft het
voor mij niet meer.*

*De mensen zullen zeggen:
hij is daar weer.*

*Via het referendum
hebben al die mensen gezegd:
dit mag zo niet doorgaan.*

*Europa zegt: we gaan ze opnemen
om die of die reden als vluchteling
of in het kader van arbeidsmigratie.*

*Ik hoor u eigenlijk zeggen:
president Obama heeft het
niet waargemaakt. (als het sterk samengevat is)*

*Ze (Merkel, Hollande...) zijn daar
in een kleine club samen
om te doen wat ze hier aan de debattafel
allemaal zeggen: meer Europa.*

4. Diakritische tekens en bijzondere letters

Diakritische tekens zijn tekens die vooral in vreemde talen gebruikt worden om een uitspraak- of betekenisverschil aan te geven. Het gaat om ç, Ç, ó, Ó, å, Å, æ, Æ, ø, Ø, ñ, ß, é, É ...

De VRT heeft richtlijnen over het al dan niet overnemen van die diakritische tekens. Bekijk ze hier: [transcriptie en transliteratie](#).

Enkele toevoegingen bij de tekst:

- Er staat dat we van het Portugees niet alle diakritische tekens overnemen. Na overleg met Ruud is beslist dat we dat wél doen.
- Als je volgens de VRT-richtlijnen het diakritische teken moet overnemen, hoeft dat niet op hoofdletters. Uitzondering: de Ç.
- Talen met cyrillisch schrift (Russisch, Georgisch, Servisch, Bulgaars, Macedonisch, Wit-Russisch) worden omgezet volgens de Nederlandse spellingregels. [Hier vind je de sleutel](#). Onlangs heeft de Radboud Universiteit ook samen met onder meer de VRT een transcriptor gebouwd die de omzetting voor jou doet: [transcriptor](#).
- Wat betreft het Arabisch: in familienamen spellen we het lidwoord als al-, dus met kleine letter en streepje: al-Fayed, al-Zawahiri. In andere eigennamen schrijven we Al, zonder streepje: Al Aqsa, Al Qaeda.
- De meeste tekens zijn trouwens in Swift getest, zowel bij kleine letters als bij hoofdletters. Ze komen allemaal op antenne, behalve de hoofdletter Û, die een leeg teken oplevert.

Zie: [Klemtoontekens: Népal of Nepál](#).

! Raadpleeg [VRT-taalnet](#) voor de spelling van buitenlandse eigennamen. Alles wat daarop staat, voldoet aan de interne transcriptie- en transliteratieregels.

5. Klemtoontekens: Népal of Nepál

[Wanneer gebruik je een klemtoonteken?](#)

Met een klemtoonteken kan je zelf de nadruk leggen op een woord of een deel van een woord. Bedenk dat dit **zelden** nodig is, maar wel in de volgende gevallen:

- Als een verschil in uitspraak wordt benadrukt:
Je zegt Népal en niet Nepál.
- Als een verkeerde interpretatie mogelijk is. Vergelijk:
Met deze nieuwe machine kunnen we nooit méér adressen afdrukken.
Met deze nieuwe machine kunnen we nooit meer adressen afdrukken.
- Als iets speciale nadruk krijgt:

Het is geschreven door Jan Klaassen.

Dé Jan Klaassen?

Wanneer gebruik je geen klemtoonteken?

- Leg geen nadruk als er geen foute interpretatie mogelijk is.
*Je moet die rekening betalen vóór 1 januari.
- Neem niet zomaar klemtoontekens over uit iNews. Die staan er als leesleidraad voor het anker of de journalist.
*Dat is niet alleen nadelig voor het brandstofverbruik, maar ook slecht voor het milieu.

Speciaal geval: een of één?

Wanneer *een* telwoord is én ten onrechte als lidwoord kan worden gelezen, moet je klemtoontekens gebruiken:

Ik heb nog een rekening te betalen. ≠ Ik heb nog één rekening te betalen.

In de eerste zin zal je automatisch een sjwa (doffe e) lezen, dus een lidwoord. De zin betekent iets anders dan de tweede zin. Als er een telwoord gezegd wordt, moet je dat dus ook zo weergeven, anders wordt er een lidwoord gelezen.

Een of één?

Uitzondering: in welbepaalde, vaak gebruikte woordgroepen met *een* lees je vanzelf een ee-klank en geen doffe e. Daar zet je geen klemtoontekens. Je vindt die woordgroepen ook zo in Van Dale, op [VRT-Taalnet](#) en op [Taaladvies.net](#).

een, twee, drie, vier ...

op een-twee-drie

een en ander

een op/van de tien Vlamingen (lidwoord verplicht)

een van beide(n)

een van de ...

mag ik er ook een?

een of meer

meer dan een

een en al

Hoe gebruik je het klemtoonteken?

- Gebruik het accent aigu ´ (gaat van links beneden naar rechtsboven).
- Gebruik bij twee gelijke klinkers twee klemtoontekens:
Vóór
- Zet bij tweeklanken een klemtoonteken op de beide klinkers:
niét, góúd, zéúren, móét, fláúw
- Als de eerste letter van een tweeklank een hoofdletter is, zet je het klemtoonteken enkel op de tweede letter, want op beginhoofdletters zetten we in het Nederlands geen klemtoontekens:
IJsland, niet Letland!
Oúd, zeg ik je.

6. Uitroeptekens

Ga spaarzaam om met uitroeptekens: gebruik ze enkel wanneer ook de dove kijkers moeten begrijpen dat er geroepen wordt. Uitroeptekens komen over het algemeen wat meer voor in fictie voor kinderen dan in fictie voor volwassenen. In non-fictie komen ze zelden voor. Gebruik nooit twee of meer uitroeptekens na elkaar.

7. Vraagtekens

Gebruik geen vraagtekens na grammaticaal onvolledige zinnen en vragen, of na zinnen en vragen die een kandidaat moet aanvullen. Gebruik daarvoor drie puntjes:

Waarom heb je...

Vul aan. Het is moeilijk te vinden. Het is zoeken naar een speld in een...

Zinnen die bestaan uit één enkel vraagwoord zijn grammaticaal volledig en krijgen wel een vraagteken:

Wat?

8. Ironietekens (!) (?)

Vroeger gebruikten we bij ironie soms (!) en (?). Dat doen we niet meer, omdat het geen universele tekens zijn. [Zie: Ironie.](#)

9. Komma

- Gebruik altijd een komma na *ja* en *nee*
Ja, en Jan heeft ook gelijk.
Nee, dat klopt niet.
- Gebruik na *euh* een beletseltekens plus hoofdletter of een komma plus kleine letter. Gebruik geen punt na *euh*.
*Euh. → Euh...
*Euh... nee. → Euh... Nee of Euh, nee.
- Gebruik altijd een komma voor en na een aanspreking:
Frank, waar bleef je nu?
- Een komma na *dag, goedenavond ...* is niet verplicht:
Dag, beste kijker.
Dag beste kijker.
- Gebruik in een samengestelde zin een komma tussen twee werkwoordsvormen die niet tot hetzelfde gezegde behoren, behalve als het een erg korte samengestelde zin is:
Toen de schilder niet kwam opdagen, heb ik hem laten weten dat het niet meer nodig was.
Wie dit leest is gek.
- Gebruik een komma voor en na tussenwerpsels en korte woordjes als *hè, hoor, zeg, nou ...*
Dat is mooi, hoor.
Zeg, hoe laat is het?
- Een komma na titel 1 van een in twee titels gesplitste zin mag niet wegvallen:
Toen de schilder
niet kwam opdagen,
heb ik hem laten weten

dat het niet meer nodig was.

Gebruik een komma voor en na tussenwerpsels en korte woordjes als *hè, hoor, zeg, nou ...*

- Op het einde van een lyric gebruik je geen komma's of punten.

Zie: *Gedichten, liedjes, rapteksten en muziek.*

- Vermijd een opeenvolging van komma's.

Tip: luister naar de pauze, die is langer waar de komma hoort:

*Dat is niet nodig, hè, Jenny? → Dat is niet nodig, hè Jenny?

Vermijd daarbij een opeenvolging van komma's

- Gebruik een komma voor *omdat, hoewel, aangezien, zodat, opdat, maar, aangezien, als, indien, doordat, want* en *terwijl*. Daar **moet** een komma staan, tenzij de hoofdzin erg kort is.

*Hij doet er goed aan te komen,
maar hij begrijpt dat zelf niet.*

Hij is knap maar saai.

10. Beletselteken (...)

Gebruik een beletselteken:

- om in een titel een duidelijke pauze weer te geven. Zie: *Pauzes en aarzelingen.*
- om tussen twee titels een pauze weer te geven. Zie: *Drie puntjes bij pauzes tussen titels.*
- op het einde van een zin of vraag die afgebroken wordt, ook wanneer een quizkandidaat de 'vraag' moet aanvullen. Vraagtekens gebruik je enkel bij een volledige vraag, of een enkel vraagwoord:

Vul aan. Het is moeilijk te vinden.

Het is zoeken naar een speld in een...

Wat gebeurt...

- Handen omhoog!

Waarom?

- wanneer je de eerste woorden van een zin niet hoort. Zet een beletselteken en de rest van de zin. Dat komt soms voor bij lyrics, of wanneer de tv ergens staat te spelen:

...en heren. Welkom bij het journaal.

* ...bloody Sunday

Na *euh* hoort een komma of een beletselteken, geen punt. Kies je voor het beletselteken, ga dan verder met een hoofdletter:

Euh, ik weet het niet.

Euh... Dat kan.

11. Streepjes

Wanneer een personage stottert en dat stotteren is relevant voor het programma, bijvoorbeeld omdat het angst uitdrukt, dan mag je het weergeven. Gebruik daarvoor streepjes:

Po-po-politie!

M-m-maar...

12. Interpunctie in gedichten en liedjes

Zie: Gedichten, liedjes, rapteksten en muziek.

6. OPSPLITSEN VAN ZINNEN IN MEERDERE TITELS

Geen twee puntjes meer bij opgesplitste titels

Bij het opsplitsen van een langere zin in **meerdere titels** zetten we vroeger twee puntjes na titel 1 en twee puntjes voor titel 2. Dat doen we niet meer. We behouden sindsdien wel eventuele komma's op het einde van titel 1:

*Het water is hier rijk
aan voedingsstoffen
en dat zorgt
voor een gevarieerd ecosysteem.*

*We hebben de minister uitgenodigd
voor een reactie in de studio,
maar hij heeft laten weten
dat hij niet zal komen.*

Drie puntjes bij pauzes tussen titels

- Als een zin wordt opgesplitst in **meerdere titels** en er is een pauze tussen titel 1 en titel 2, dan eindigt titel 1 met drie puntjes en begint titel 2 ook met drie puntjes, op voorwaarde dat dezelfde spreker de zin afwerkt. Wanneer iemand anders de zin afwerkt, begint titel 2 gewoon met een hoofdletter:

De politie is zeker...
(pauze)
...dat zij de dochter is van Mike.

Weet je wel zeker...
(pauze)
Dat hij komt? Ja, dat zei hij toch. (andere spreker)

- Bovenstaande geldt ook wanneer de zin niet onderbroken wordt door een pauze, maar door een tussenzin of een opmerking van iemand anders en daarna in de volgende titel verdergaat:

Dag na dag, proberen, hopen... (afgebroken titel met drie puntjes)
Hij was zwaargewond aan zijn been. (geen begin- en eindpuntjes)
...dat dat zou worden hersteld. (zin gaat verder met drie puntjes)

- Splits ondertitels op logische plaatsen: tussen hoofd- en bijzin of na een woordgroep.

7. INNEN EEN TITEL: PAUZES EN AARZELINGEN, STOTTEREN, WOORDEN AFBREKEN, LETTERS SPELLEN

Pauzes en aarzelingen

Bij pauzes **binnen een titel** zetten we maar één keer drie puntjes. We vervolgen met een kleine letter als dezelfde spreker verdergaat en met een gedachtestreepje als een andere spreker verdergaat:

Ik denk... dat ik het vergeten ben.

*Begrijp je nu echt niet dat we...
dat we moe zijn?* (zelfde spreker)

*Begrijp je nu echt niet dat we...
- Dat jullie moe zijn?* (andere spreker)

*Vul aan: het is zoeken naar een speld in een...
- Hooiberg.* (antwoord kandidaat)

Wanneer de aarzeling in het **eerste woord** of de eerste paar woorden van de zin valt, herhalen we de hoofdletter. De spreker begint immers opnieuw:

Ont... Ontslagen

Datzelfde geldt wanneer je drie puntjes gebruikt na *euh*, als dat het eerste woord van de zin is. De aarzeling zit dan nog voor de zin begint:

Euh... Drie blokjes.

Opmerking: Na *euh* kan je natuurlijk ook gewoon een komma gebruiken.

Stotteren

Om stotteren weer te geven gebruiken we **streepjes**. Als het stotterwoord het eerste woord van de zin is, dan zetten we maar één keer een hoofdletter:

*M-m-maar...
Po-po-politie!*

Woorden afbreken

Het afbreken van woorden proberen we te vermijden, maar als je iets in één titel krijgt door een woord te splitsen, dan mag dat. Je mag afbreken op elke plek waar het volgens de regels toegestaan is. Eigennamen splitsen we nooit.

Letters spellen

We gebruiken **kleine letters** in plaats van hoofdletters, zonder aanhalingstekens. Tussen meerdere letters die na elkaar gespeld worden, zetten we **streepjes**:

*Dat is van a tot z gelogen.
Tussen welke letters staat de t in het alfabet?*

Kasper, met de k van kilo.

Dat schrijven we met een p.

Ik ben mevrouw Goedele De Cocq, met c-q.

De huig-r.

Een dt-fout.

Dat spel je s-j-i-i-e-t.

Uitzonderingen:

- wanneer Van Dale hoofdletters gebruikt: *T-shirt, T-bonesteak, T-balk ...*
- losse letters die in beeld in hoofdletters worden gespeld: *Voor uw zesletterwoord: de T en de W.*

8. GEDICHTEN, LIEDJES, RAPTEKSTEN EN MUZIEK

1. Gedichten

Timing bij gedichten

Gedichten ondertitel je **letterlijk**. Je mag de tekst van gedichten niet inkorten, dus in het rood gaan op de tijdsbalk is toegestaan.

Interpunctie en hoofdlettergebruik bij gedichten

Je gebruikt de interpunctie zoals bedoeld door de schrijver. Het is dus mogelijk dat je geen leestekens of hoofdletters moet gebruiken. Onder andere de site [Poëzie-leestafel](#) kan handig zijn voor teksten.

Als je de oorspronkelijke tekst van het gedicht niet kan vinden, gebruik je wel hoofdletters, punten en komma's waar die nodig zijn.

Voorbeeld 1: Poëzie – Herman De Coninck

Zoals je tegen een ziek dochtertje zegt:
mijn miniatuurmensje, mijn zelfgemaakt
verdrietje, en het helpt niet;
zoals je een hand op haar hete voorhoofdje
legt, zo dun als sneeuw gaat liggen,
en het helpt niet:
zo helpt poëzie.

Voorbeeld 2: Iedere ochtend – Michael Grünlo

Iedere ochtend
tussen geur
en weten
dat jij dat bent
hou ik weer
meer van je

2. Liedjes met tekst

Ondertitelen of niet?

Liedjes met tekst ondertitelen we in principe altijd, behalve als de lyrics echt onvindbaar zijn. We willen de dove kijker niets onthouden wat de horende ook hoort.

Wanneer een liedje wordt gezongen in een taal die je niet kan weergeven omdat je ze niet begrijpt of omdat de taal een ander alfabet gebruikt, geef je een regieaanwijzing:

ZE ZINGT CHINEES, BERBERS, FARSI

HIJ ZINGT IN EIGEN/LOKALE/VREEMDE TAAL (afhankelijk van de situatie)

Ga er niet te snel van uit dat je weet welke taal het is. Je moet zeker zijn, want veel kijkers zullen de taal kennen.

Laat de regieaanwijzing zo lang staan als er gezongen wordt, met een maximum van drie à vier seconden.

Timing bij liedjes

Liedjes ondertitel je letterlijk. Je mag lyrics niet inkorten of aanpassen, dus in het rood gaan op de tijdbalk is toegestaan. Laat tussen twee identieke titels die vlak na elkaar komen vijf frames in plaats van twee, anders lijkt het één lange titel op antenne.

Interpunctie en hoofdlettergebruik bij liedjes

-gebruik **geen gedachtestreepjes** in lyrics

-geef in plaats daarvan **elke stem** een sterretje in zijn eigen kleur, dan een spatie, dan een hoofdletter

-gebruik geen nieuwe hoofdletter voor regel 2 als die **door dezelfde persoon** gezongen wordt, maar zet een komma na regel 1:

Dus niet:

* Ik hou van jou

Ik sta in de kou

Maar wel:

* Ik hou van jou,

ik sta in de kou

-lyrics kunnen niet eindigen op een punt of komma, wel op een vraagteken en een dubbele punt en bij voortijdig afbreken op drie puntjes

-die drie puntjes kunnen ook vooraan staan wanneer van de eerste lyric de beginwoorden ontbreken

-**binnen** een titel kan je wel andere interpunctie gebruiken, als die grammaticaal noodzakelijk is

-zet een sterretje op het einde van een gezongen titel als de volgende titel niet gezongen is

! Opmerking, zie ook **Fouten van sprekers**: wanneer iemand een liedje fout zingt, neem je dat over.

Rapteksten

Ook gerapte lyrics krijgen een *, ook al worden ze soms eerder gesproken dan gezongen.

3. Muziek zonder zang

Je geeft een regieaanwijzing wanneer er alleen muziek te horen is zonder zang én als die muziek relevant is voor het programma. Je laat de regieaanwijzing tot een seconde of drie staan, of de lengte van de ideale leestijd. Daarbij vermeld je de titel en de uitvoerder van het nummer:

MUZIEK: 'BREAKFAST IN VEGAS' VAN PRAGA KHAN

Bij muziek zonder zang die je echt niet hebt kunnen identificeren, vermeld je het muziekgenre of de belangrijkste instrumenten:

MUZIEK: HEAVY METAL

DANCEMUZIEK of PIANOMUZIEK

Maar ook als de groep/componist en/of het nummer niet algemeen bekend zijn, kan het soms interessanter/relevanter zijn om niet de uitvoerder en het nummer te geven maar de muziek te omschrijven:

ROMANTISCHE PIANOMUZIEK

LUIDE TECHNOMUZIEK

In bepaalde gevallen kan het beter zijn om wanneer je zang hoort toch een regieaanwijzing te geven, en geen lyrics.

Bijvoorbeeld: de stripscènes van Toon en Frank in de seizoensfinale van 'Thuis' 2015: de muziek begint, gejuich, tussen het dansen door praat Frank over Simonneke ... De regieaanwijzing maakt direct alles duidelijk en stoort de scène verder niet:

MUZIEK: 'YOU CAN LEAVE YOUR HAT ON' VAN JOE COCKER

9. REGIEAANWIJZINGEN

Met een regieaanwijzing kan je geluiden of informatie over geluiden weergeven die een dove of slechthorende kijker, of iemand die de klank van zijn tv-toestel heeft uitgeschakeld, niet meekrijgt.

1. Wanneer is een regieaanwijzing nodig?

Geluiden die eerder toevallig zijn, of die er niet toe bijdragen dat je het verhaal beter kan volgen of dat je de scène kan plaatsen, hoef je niet weer te geven. Bijvoorbeeld: gekuch van een kandidaat waar niet op wordt teruggekomen. De meeste geluiden zijn echter bewust in een programma gestopt of gelaten. Wanneer een geluid dus iets zegt dat je anders niet zou meekrijgen, geef je een regieaanwijzing. Het streven is dat de dove en de horende dezelfde kijkervaring krijgen.

Ga er dus niet te snel van uit dat het wel voldoende is. Beeld je altijd in hoe het is om de scène of het hele programma zonder geluid te bekijken, of zet je geluid eens af.

Ga er ook niet zomaar van uit dat een geluid niet zo belangrijk is. Soms is het de enige informatie die je krijgt. Een donderslag in de verte kan onbelangrijk lijken, maar vertelt de horende wel dat er een onweer aan komt. Dat verhoogt de spanning, want het heeft implicaties voor de personages. De kinderen op de berg lopen bijvoorbeeld plots gevaar.

Probeer regieaanwijzingen steeds zo kort mogelijk te houden:

*LUID APPLAUS EN GEJUICH → APPLAUS

2. Soorten regieaanwijzingen

Regieaanwijzingen die een GELUID OP ZICH weergeven

- Gebruik witte hoofdletters en geen afsluitende punt
- Gebruik actieve zinnen bij zelfstandige naamwoorden die op zichzelf ofwel geen geluid, ofwel verschillende geluiden kunnen uitdrukken:

GSM ZOEMT, REMMEN PIEPEN, GLAS RINKELT

- Wanneer het geluid wel duidelijk en ondubbelzinnig blijkt uit een zelfstandig naamwoord alleen, is een werkwoord niet nodig:

DONDESLAG, BELTOON, BUZZER, APPLAUS, VOETSTAPPEN, SMS-TOON, GEROEZEMOES

- Gebruik geen passieve zinnen:

*ER WORDT GELACHEN

Wel mogelijk zijn zelfstandige naamwoorden gevormd door het prefix *ge-* en de stam van een werkwoord:

GEJUICH, GEPIEP, GEDEM, GEROEP, GERITSEL, GESTOMMEL, GELACH, GEKLOP ...

Ze zijn zelfs de beste keuze wanneer je als kijker niet weet wie of wat het geluid maakt, bijvoorbeeld: *geadem* 's nachts in een bos. Als de kijker wel weet wat het geluid veroorzaakt, gebruik je een onderwerp en een werkwoord.

! Let op: ook al vermelden we hier dat bijvoorbeeld GELACH soms kan, toch blijven we in programma's met reacties van het publiek PUBLIEK JUICHT, PUBLIEK LACHT en APPLAUS schrijven.

- Voorzie een volledig aparte titel voor de regieaanwijzing of wanneer daar geen plaats voor is op zijn minst een aparte regel
- Geef bij een doorlopend geluid niet in twee ondertitels na elkaar dezelfde regieaanwijzing: Laat bijvoorbeeld hier liever het APPLAUS in de eerste ondertitel weg:

Dus niet: *Geweldig!*
                      APPLAUS

APPLAUS
- Gebruik geen regieaanwijzingen die geen algemeen Nederlands zijn of die Engelse woorden bevatten die niet in de Grote Van Dale staan:
  - **ZE LEGT AF, OP, IN* → *ZE HAAKT IN*
  - **TELEFOON/GSM ... BELT* → *TELEFOON/GSM RINKELT*
  - **BEEPEN, *BIEPEN: *GSM BEEPT, *GSM BIEPT* → *PIEPEN/BLIEPEN: GSM PIEPT/BLIEPT (maar PIEPTOON en SMS-TOON kunnen ook)*
  - **WEGGEBEEPT, WEGGEBIEPT* → *WEGGEPIEPT*
- Vermijd interpretatieve regieaanwijzingen, ze komen overdreven over:
  - HIJ ROEPT PANIEKERIG* → *gebruik een uitroepteken*
  - ZE ZUCHT OPGELUCHT* → *nodig?*
- Maak correcte, logische en korte regieaanwijzingen:
  - GELUID VAN FOTO'S MAKEN* → *FOTOTOESTEL KLIKT*
  - GELUID VAN SLANG* → *SLANG SIST*
  - HIJ REMT (is geen geluid)* → *REMMEN PIEPEN*

Mogelijke regieaanwijzingen.

Opmerking: *ringtone* en *beltoon* staan beide in de Grote Van Dale. Wij gebruiken in regieaanwijzingen het woord *BELTOON*.

Regieaanwijzingen die aangeven WIE OF WAT iets zegt

- Gebruik witte hoofdletters gevolgd door een dubbele punt.
- Een gedachtestreepje is niet nodig, door de regieaanwijzing is al duidelijk dat iets/iemand anders spreekt.
- Je mag het gezegde er vlak achter schrijven, of op een nieuwe regel:
  - COMPUTERSTEM: Halt!*
  - LUC: Laat mij binnen!* (als hij buiten beeld staat te roepen)
  - AUTORADIO: Dat was het nieuws.*
  - INTERCOM/OMROEPSYSTEEM: Alle leerlingen worden in de eetzaal verwacht.*
  - WALKIETALKIE: Alfa Papa Tango.*
  - AANKONDIGING of OMROEPSYSTEEM: Beste reizigers.*
  - VOICEMAIL: Ik ben er niet. Sorry.*
- Wanneer buiten beeld iemand spreekt die dezelfde kleur heeft als de al sprekende persoon in beeld, maak dan voor de dove het onderscheid door de naam van de tweede persoon toe te voegen. Dit kan nodig zijn in praatprogramma's met veel gasten, zoals *Van Gils en gasten* en *Extra time*. Een andere oplossing, en trouwens een aanrader in dit soort programma's, is het gebruik van groen.

Regieaanwijzingen die aangeven HOE iets gezegd wordt

- Gebruik witte hoofdletters en haakjes.
- Wanneer het door een nieuwe persoon gezegd wordt, is een gedachtestreepje nodig, op deze manier: gedachtestreepje + spatie + haakje:

Dat klopt toch?

- (AARZELEND) *Ja.*

En dus niet:

Dat klopt toch?

(AARZELEND) - *Ja.*

- Je mag het gezegde vlak achter de regieaanwijzing schrijven, of op een nieuwe regel

(MET HOGE STEM) *Nee!*

(DRONKEN) *Ik ben de koningin van Engeland.*

(GENTS)

(MET DE STEM VAN SHE-ZOW)

(IMITEERT MEISJESSTEM) *Ik voel me zo roze.*

(ALS DONALD DUCK)

(VALS) * *Waterloo*

(SAMEN)

Fluisteren, zuchten, lachen en roepen: regieaanwijzing of niet?

-Wanneer iemand fluistert, gebruik je geen regieaanwijzing, maar zet je de zin tussen haakjes. Doe dat echter enkel wanneer de situatie het vereist, bijvoorbeeld wanneer spreker drie de conversatie tussen spreker één en twee niet mag horen, of wanneer het gevaarlijk is om geluid te maken. In de praktijk komt dat weinig voor.

-Wanneer iemand zucht, gebruik je een klanknabootsing of een regieaanwijzing, afhankelijk van de situatie:

In getekende Ketnet-programma's mag je à volonté *pff, poeh, hèhè, ooooh ...* schrijven als je dat hoort. In andere programma's gebruik je hoogstens een *pff, hè* of *goh*, als dat is wat je hoort. **Zie: Getallen, maten en afkortingen**

1. Getallen

Basisregels

- nul tot en met twaalf voluit en al de rest in cijfers, met een uitzondering voor *honderd* en *duizend* in gewone tekst:
  - *nul, vijf, acht, tien, twaalf, 13, 16, zo'n 20 kinderen, 50, 51, een 50-tal mensen, 70, 100 km/u, 2000, 20.000, 20.678*
  - *de duizendste klant, het is vandaag honderd jaar geleden dat ...*
- tientallen vanaf nu dus ook in cijfers, **ook onbepaalde**:
  - zo'n 20 kinderen, een 50-tal mensen, de jaren 60*
- vanaf 10.000 een punt na duizendtallen:

9999 punten, 10.000 punten

- halve getallen in cijfers:
3,5 jaar geleden
- breuken voluit:
een vijfde, twee derde
- afgeronde miljoenen, miljarden ... voluit, op de bepaling pas je de basisregels toe, dus nul tot en met twaalf voluit, de rest in cijfers:
één miljoen, tien biljoen, 4,5 miljard, 13 miljoen, 50 miljard, 100 miljard
- niet afgeronde miljoenen, miljarden ... in cijfers:
15,8 miljoen, 15.978.000
- de regel van de consequentie schaffen we af:
Hij heeft vier potloden, acht mappen en 21 schriften gekocht.
Ze was elf, haar broer 15.
De baby was zeven maanden oud, haar broertje was 2,5 jaar.
Er zijn zes doden en zo'n 20 gewonden.
De laatste vier jaar telden we 38 nieuwe gevallen van tbc.
Linde, je hebt al vier keer gescoord: 40 punten.
Het kost de drie mannen 95 euro voor twee nachten om van hun vrijheid te genieten.
- rangtelwoorden volgen dezelfde regels als getallen wanneer het gaat om voluit schrijven of in cijfers. Je vormt een rangtelwoord met cijfers door -e toe te voegen, niet -de of -ste.
de acht miljardste aardbewoner, de vijfde man, de 13e maand, de 51e breedtegraad

[Uitzonderingen op de basisregels](#)

In de volgende situaties schrijf je alle getallen in cijfers, ook die van nul tot twaalf en honderd en duizend:

Bij procenten en snelheden

Het gaat om 11% van de bevolking.

De wandelaars in de Dodentocht halen gemiddeld 5 km/u.

Paulien reed 100 kilometer per uur vlak voor het ongeval.

Deze walvissen halen met gemak een topsnelheid van 85 kilometer per uur.

Je mag overal het symbool % en de afkorting km/u gebruiken, zowel in sport en duiding als in fictie en documentaires. We gebruiken nergens nog km/h.

In fictie en docu's mag je procent en kilometer per uur ook nog voluit schrijven, maar doe dat dan consequent in het hele programma.

Bij temperatuuraanduidingen

Het is -3 graden.

Het wordt hier 's nachts -15 en overdag 30 graden. Dat is een verschil van 45 graden.

Bij alle eeuw- en decenniumaanduidingen

de 1e eeuw na Christus; artefacten uit de 7e eeuw; de 12e eeuw; 19e-eeuws; de jaren 1900; de jaren 60 (zonder aanhalingstekens)

Uitzondering: de zestiger, zeventiger ... jaren

Data, adressen, pagina- en hoofdstuknummering, kamernummers in hotels, nummering van teams, kandidaten, vragen, antwoorden, sets, helften, rondes ...

team 1, vraag 2, tip 3, antwoord 4, set 2 ...

Maar wel: *de eerste vraag, de derde tip, de tweede set*

Exacte wedstrijduitslagen en exacte tijden bij sport:

Flipkens won de tweede set met 6-3. (uitslag)

Ze verloor de eerste drie games nipt. (geen uitslag)

Het werd een vijfsetter.

Contador won met 2 minuten 48 voorsprong, bijna drie minuten dus.

Hij liep de marathon in 7 uur 53 minuten en 48 seconden, een kwartiertje sneller dan zijn vrouw.

Jonathan Borlée liep de 400 meter in 44 seconden 93, drie honderdste (van een) seconde trager dan de winnaar.

Tijdsaanduidingen, maar enkel wanneer de exacte tijd van belang is.

Let op, dat komt zelden voor.

Getuigen hebben de dader om 20.17 uur gezien in Brussel.

Het ruimteveer steeg op om precies 13.03 uur onze tijd.

Tijdsaanduidingen in informele situaties schrijf je voluit.

Het is nu kwart over zes. Waar blijft ze toch?

Dat was het journaal van zeven uur.

Om twintig over acht, op Sporza.

2. Symbolen of woorden?

Je mag overal het symbool % en de afkorting *km/u* gebruiken, zowel in sport en duiding als in fictie en documentaires. We gebruiken nergens nog *km/h*.

In fictie en docu's mag je procent en kilometer per uur ook nog voluit schrijven (en de getallen dus in cijfers), maar doe dat dan consequent in het hele programma.

We gebruiken # en @, niet *hashtag* en *at*.

#zoalsmamaisermaaréen

Het &-teken kan enkel wanneer het deel uitmaakt van een naam.

Villeroy & Boch

Voor exacte wedstrijdtijden gebruiken we bij voorkeur woorden, dus niet langer de symboolnotatie met *u* voor uren, ' voor minuten, " voor seconden en niets voor honderdsten:

*Hij liep de marathon in 7u53'48", een kwartiertje sneller dan zijn vrouw.

→ Hij liep de marathon in 7 uur 53 minuten en 48 seconden, een kwartiertje sneller dan zijn vrouw.

*Jonathan Borlée liep de 400 meter in 44"93, drie honderdste (van een) seconde trager dan de winnaar.

→ Jonathan Borlée liep de 400 meter in 44 seconden 93, drie honderdste van een seconde trager dan de winnaar.

Voor alle andere lengtematen, oppervlaktematen, gewichtseenheden, munteenheden, graden, breuken, natuurkundige eenheden ... gebruik je de woorden, zelfs als ze afgekort in beeld staan:

Ze worden allemaal met kleine letters gespeld, behalve Celsius en Fahrenheit.

kilometer, centimeter, becquerel, liter, kilogram, kilo, kelvin, kubieke centimeter, pascal, hectopascal, ampère, joule, kilojoule, volt, watt, kilowatt, kilowattuur, sievert, megabyte, millibar, lumen ...

Deze zonnepanelen hebben een vermogen van vier kilowattuur.

Schrijf eenheden voluit, behalve km/u en %.

3. Afkortingen

Afkortingen die alleen in geschreven vorm bestaan en dus nooit in de mond genomen worden, mogen niet in titels verschijnen.

*d.w.z., *m.a.w., *bijv., *o.a., *i.p.v., *dr., *pag., *Mr.

→ dat wil zeggen, met andere woorden, doctor, pagina, meneer

Afkortingen die ingeburgerd zijn in de gesproken taal mogen wel in titels verschijnen. Check Van Dale voor de schrijfwijze.

tv, wc, DNA, tbc, cd, dvd ...

Als zo'n afkorting het eerste woord van de zin is, krijgt enkel de eerste letter ervan een hoofdletter, ook als het gaat om een afkorting met slechts twee letters.

4. Gereduceerde vormen

's: toegestaan ('s morgens)

'm: verplicht in zinnen met een naamwoordelijk gezegde waarin een persoon geïdentificeerd wordt en in een aantal vaste uitdrukkingen:

Is dat de bakker? Ja, dat is 'm.

! De vrouwelijke variant is dan *ze*, niet *zij*: *Is dat de vrouw van de burgemeester? Ja, dat is ze.*

Hij/Zij is 'm. (Hij/Zij is aan de beurt.)

Daar zit het 'm in.

Hij knijpt 'm.

Ze smeerden 'm.

In andere gevallen gebruiken we 'm niet in 888-ondertitels.

M'n en *z'n*: uitzonderlijk toegestaan als het qua timing niet anders kan, maak er dus geen gewoonte van in journaals. Ook toegestaan wanneer je anders twee keer zijn na elkaar *zijn* zou gebruiken in een andere betekenis.

Ze zijn z'n dochter vergeten.

Zo'n heeft binnen de gereduceerde vormen een speciale status, het geniet de voorkeur boven *zo een*:

*Ik heb niet zo een honger. → Ik heb niet zo'n honger.

Andere gereduceerde vormen zijn **niet** toegestaan, behalve in een naam en in lyrics:

*da's, *'k, *'t, *'r, *d'r, *ie, *'n

Buurtwerk 't Lampeke

De uitdrukking *'t Stad* is dialect. We gebruiken het niet, tenzij de nadruk ligt op het feit dat mensen het zo zeggen.

Klanknabootsingen, uitroepen en tussenwerpsels.

Vaak echter zal een zucht gewoon klinken als uitgestoten lucht. Schrijf daarom *HIJ/ZE ZUCHT*, maar enkel wanneer dat niet duidelijk blijkt uit de beelden.

-Wanneer iemand lacht, gebruik je een klanknabootsing, maar liever geen regieaanwijzing. Uitzondering: PUBLIEK LACHT. Als het andere kandidaten zijn die lachen, kan *GELACH* ook.

Ook hier ben je qua vorm vrijer in getekende Ketnet-programma's (*hahahaha, whahahaha, woehaha, pfrt ...*) dan in andere programma's. Schijf de *ha's* steeds aan mekaar vast. *Hèhè* en *hoho* wordt wat moeilijker herkend als lachen, maar ze kunnen ook. *Hehe* gebruiken we niet in ondertitels. Zie: [Getallen, maten en afkortingen](#)

5. Getallen

Basisregels

- nul tot en met twaalf voluit en al de rest in cijfers, met een uitzondering voor *honderd* en *duizend* in gewone tekst:
  - *nul, vijf, acht, tien, twaalf, 13, 16, zo'n 20 kinderen, 50, 51, een 50-tal mensen, 70, 100 km/u, 2000, 20.000, 20.678*
  - *de duizendste klant, het is vandaag honderd jaar geleden dat ...*
- tientallen vanaf nu dus ook in cijfers, **ook onbepaalde**:
zo'n 20 kinderen, een 50-tal mensen, de jaren 60
- vanaf 10.000 een punt na duizendtallen:
9999 punten, 10.000 punten
- halve getallen in cijfers:
3,5 jaar geleden
- breuken voluit:
een vijfde, twee derde
- afgeronde miljoenen, miljarden ... voluit, op de bepaling pas je de basisregels toe, dus nul tot en met twaalf voluit, de rest in cijfers:
één miljoen, tien biljoen, 4,5 miljard, 13 miljoen, 50 miljard, 100 miljard
- niet afgeronde miljoenen, miljarden ... in cijfers:
15,8 miljoen, 15.978.000
- de regel van de consequentie schaffen we af:
*Hij heeft vier potloden, acht mappen en 21 schriften gekocht.
Ze was elf, haar broer 15.
De baby was zeven maanden oud, haar broertje was 2,5 jaar.
Er zijn zes doden en zo'n 20 gewonden.
De laatste vier jaar telden we 38 nieuwe gevallen van tbc.*

Linde, je hebt al vier keer gescoord: 40 punten.

Het kost de drie mannen 95 euro voor twee nachten om van hun vrijheid te genieten.

- rangtelwoorden volgen dezelfde regels als getallen wanneer het gaat om voluit schrijven of in cijfers. Je vormt een rangtelwoord met cijfers door -e toe te voegen, niet -de of -ste.

de acht miljardste aardbewoner, de vijfde man, de 13e maand, de 51e breedtegraad

[Uitzonderingen op de basisregels](#)

In de volgende situaties schrijf je alle getallen in cijfers, ook die van nul tot twaalf en honderd en duizend:

Bij procenten en snelheden

Het gaat om 11% van de bevolking.

De wandelaars in de Dodentocht halen gemiddeld 5 km/u.

Paulien reed 100 kilometer per uur vlak voor het ongeval.

Deze walvissen halen met gemak een topsnelheid van 85 kilometer per uur.

Je mag overal het symbool % en de afkorting km/u gebruiken, zowel in sport en duiding als in fictie en documentaires. We gebruiken nergens nog km/h.

In fictie en docu's mag je procent en kilometer per uur ook nog voluit schrijven, maar doe dat dan consequent in het hele programma.

Bij temperatuuraanduidingen

Het is -3 graden.

Het wordt hier 's nachts -15 en overdag 30 graden. Dat is een verschil van 45 graden.

Bij alle eeuw- en decenniumaanduidingen

de 1e eeuw na Christus; artefacten uit de 7e eeuw; de 12e eeuw; 19e-eeuws; de jaren 1900; de jaren 60 (zonder aanhalingstekens)

Uitzondering: de zestiger, zeventiger ... jaren

Data, adressen, pagina- en hoofdstuknummering, kamernummers in hotels, nummering van teams, kandidaten, vragen, antwoorden, sets, helften, rondes ...

team 1, vraag 2, tip 3, antwoord 4, set 2 ...

Maar wel: *de eerste vraag, de derde tip, de tweede set*

Exacte wedstrijduitslagen en exacte tijden bij sport:

Flipkens won de tweede set met 6-3. (uitslag)

Ze verloor de eerste drie games nipt. (geen uitslag)

Het werd een vijfsetter.

Contador won met 2 minuten 48 voorsprong, bijna drie minuten dus.

Hij liep de marathon in 7 uur 53 minuten en 48 seconden, een kwartiertje sneller dan zijn vrouw.

Jonathan Borlée liep de 400 meter in 44 seconden 93, drie honderdste (van een) seconde trager dan de winnaar.

Tijdsaanduidingen, maar enkel wanneer de exacte tijd van belang is.

Let op, dat komt zelden voor.

Getuigen hebben de dader om 20.17 uur gezien in Brussel.

Het ruimteveer steeg op om precies 13.03 uur onze tijd.

Tijdsaanduidingen in informele situaties schrijf je voluit.

Het is nu kwart over zes. Waar blijft ze toch?

Dat was het journaal van zeven uur.

Om twintig over acht, op Sporza.

6. Symbolen of woorden?

Je mag overal het symbool % en de afkorting *km/u* gebruiken, zowel in sport en duiding als in fictie en documentaires. We gebruiken nergens nog *km/h*.

In fictie en docu's mag je procent en kilometer per uur ook nog voluit schrijven (en de getallen dus in cijfers), maar doe dat dan consequent in het hele programma.

We gebruiken # en @, niet *hashtag* en *at*.

#zoalsmamaisermaaréén

Het &-teken kan enkel wanneer het deel uitmaakt van een naam.

Villeroy & Boch

Voor exacte wedstrijd tijden gebruiken we bij voorkeur woorden, dus niet langer de symboolnotatie met *u* voor uren, ' *voor minuten, " voor seconden en niets voor honderdsten:*

*Hij liep de marathon in 7u53'48", een kwartiertje sneller dan zijn vrouw.

→ Hij liep de marathon in 7 uur 53 minuten en 48 seconden, een kwartiertje sneller dan zijn vrouw.

*Jonathan Borlée liep de 400 meter in 44"93, drie honderdste (van een) seconde trager dan de winnaar.

→ Jonathan Borlée liep de 400 meter in 44 seconden 93, drie honderdste van een seconde trager dan de winnaar.

Voor alle andere lengtematen, oppervlaktematen, gewichtseenheden, munteenheden, graden, breuken, natuurkundige eenheden ... gebruik je de woorden, zelfs als ze afgekort in beeld staan:

Ze worden allemaal met kleine letters gespeld, behalve Celsius en Fahrenheit.

kilometer, centimeter, becquerel, liter, kilogram, kilo, kelvin, kubieke centimeter, pascal, hectopascal, ampère, joule, kilojoule, volt, watt, kilowatt, kilowattuur, sievert, megabyte, millibar, lumen ...

Deze zonnepanelen hebben een vermogen van vier kilowattuur.

Schrijf eenheden voluit, behalve *km/u* en %.

7. Afkortingen

Afkortingen die alleen in geschreven vorm bestaan en dus nooit in de mond genomen worden, mogen niet in titels verschijnen.

*d.w.z., *m.a.w., *bijv., *o.a., *i.p.v., *dr., *pag., *Mr.

→ dat wil zeggen, met andere woorden, doctor, pagina, meneer

Afkortingen die ingeburgerd zijn in de gesproken taal mogen wel in titels verschijnen. Check Van Dale voor de schrijfwijze.

tv, wc, DNA, tbc, cd, dvd ...

Als zo'n afkorting het eerste woord van de zin is, krijgt enkel de eerste letter ervan een hoofdletter, ook als het gaat om een afkorting met slechts twee letters.

8. Gereduceerde vormen

's: toegestaan ('s morgens)

'm: verplicht in zinnen met een naamwoordelijk gezegde waarin een persoon geïdentificeerd wordt en in een aantal vaste uitdrukkingen:

Is dat de bakker? Ja, dat is 'm.

! De vrouwelijke variant is dan *ze*, niet *zij*: *Is dat de vrouw van de burgemeester? Ja, dat is ze.*

Hij/Zij is 'm. (Hij/Zij is aan de beurt.)

Daar zit het 'm in.

Hij knijpt 'm.

Ze smeerden 'm.

In andere gevallen gebruiken we 'm niet in 888-ondertitels.

M'n en z'n: uitzonderlijk toegestaan als het qua timing niet anders kan, maak er dus geen gewoonte van in journaals. Ook toegestaan wanneer je anders twee keer zijn na elkaar *zijn* zou gebruiken in een andere betekenis.

Ze zijn z'n dochter vergeten.

Zo'n heeft binnen de gereduceerde vormen een speciale status, het geniet de voorkeur boven *zo een*:

*Ik heb niet zo een honger. → Ik heb niet zo'n honger.

Andere gereduceerde vormen zijn **niet** toegestaan, behalve in een naam en in lyrics:

*da's, *'k, *'t, *'r, *d'r, *ie, *'n

Buurtwerk 't Lampeke

De uitdrukking 't Stad is dialect. We gebruiken het niet, tenzij de nadruk ligt op het feit dat mensen het zo zeggen.

Klanknabootsingen, uitroepen en tussenwerpsels.

We willen benadrukken dat het niet altijd nodig is om *haha* te schrijven. Er moet een duidelijke lach te horen zijn. Als je maar een monkellachje hoort, of gewoon een glimlach in iemands stem, schrijf dan niets.

-Wanneer iemand roept, gebruik je desnoods een uitroepteken, maar geen regieaanwijzing.

Een paar speciale gevallen

De regieaanwijzing (SAMEN)

-Wanneer meerdere personages op hetzelfde moment hetzelfde zeggen, hoef je maar één keer te schrijven wat ze zeggen, in de kleur van een van de personages. De regieaanwijzing (SAMEN) is daarbij enkel nodig wanneer het echt niet duidelijk is dat ze het samen zeggen, maar dat wel van belang is.

Eén voor allen... Allen voor één.

-Wanneer meerdere personages in één titel vlak na elkaar of door elkaar lachen, zuchten, gillen, kleine woordjes zeggen, gebruik je geen regieaanwijzing, maar laat je elk zijn woordje zeggen. Je beperkt dat wel tot twee à drie mensen, dat is voldoende.

Denk hierbij aan onze stijlregel dat je vanaf het tweede personage in een ondertitel een nieuwe regel begint:

Waaa!

- Oeh! - Waaaah!

ONVERSTAANBAAR, DOOR ... OVERSTEMD versus ZONDER GELUID

-Wanneer je iemand duidelijk iets hoort en ziet zeggen, maar je verstaat het niet omdat het geluid slecht is of omdat er een ander geluid overheen zit, schrijf je *ONVERSTAANBAAR* of *DOOR LAWAAI/MUZIEK OVERSTEMD*.

-Wanneer je iemands mond ziet bewegen, maar je hoort helemaal niets, schrijf je *ZONDER GELUID*. Soms is dat opzettelijk zo gedaan, soms is het een fout in het programma. Hoe dan ook is het van belang dat de dove ziet dat we niet gewoon vergeten zijn iets te ondertitelen.

Deze regieaanwijzingen komen zelden voor.

De regieaanwijzing SPREEKT EIGEN/LOKALE/VREEMDE TAAL of ZINGT IN EIGEN/LOKALE/VREEMDE TAAL

Wees 100 procent zeker van de taal die je toekent aan een spreker. In veel landen worden tientallen talen gesproken. Berbers is geen Arabisch, Mandarijn is geen Kantonees, Zuid-Afrikaans is geen taal ... Als je ook na overleg en opzoekpogingen nog geen duidelijkheid hebt, schrijf je, afhankelijk van de situatie: *SPREEKT EIGEN/LOKALE/VREEMDE TAAL*.

Hoelang blijft een regieaanwijzing in beeld?

Een seconde of drie, of de ideale leestijd.

Specifieke afspraken in verband met regieaanwijzingen bij bepaalde programma's vind je ook terug in de kleurenlijsten.

10. GETALLEN, MATEN EN AFKORTINGEN

9. Getallen

Basisregels

- nul tot en met twaalf voluit en al de rest in cijfers, met een uitzondering voor *honderd* en *duizend* in gewone tekst:
  - *nul, vijf, acht, tien, twaalf, 13, 16, zo'n 20 kinderen, 50, 51, een 50-tal mensen, 70, 100 km/u, 2000, 20.000, 20.678*
  - *de duizendste klant, het is vandaag honderd jaar geleden dat ...*
- tientallen vanaf nu dus ook in cijfers, **ook onbepaalde**:
zo'n 20 kinderen, een 50-tal mensen, de jaren 60
- vanaf 10.000 een punt na duizendtallen:
9999 punten, 10.000 punten
- halve getallen in cijfers:
3,5 jaar geleden
- breuken voluit:
een vijfde, twee derde
- afgeronde miljoenen, miljarden ... voluit, op de bepaling pas je de basisregels toe, dus nul tot en met twaalf voluit, de rest in cijfers:
één miljoen, tien biljoen, 4,5 miljard, 13 miljoen, 50 miljard, 100 miljard
- niet afgeronde miljoenen, miljarden ... in cijfers:
15,8 miljoen, 15.978.000
- de regel van de consequentie schaffen we af:
Hij heeft vier potloden, acht mappen en 21 schriften gekocht.
Ze was elf, haar broer 15.
De baby was zeven maanden oud, haar broertje was 2,5 jaar.
Er zijn zes doden en zo'n 20 gewonden.
De laatste vier jaar telden we 38 nieuwe gevallen van tbc.
Linde, je hebt al vier keer gescoord: 40 punten.
Het kost de drie mannen 95 euro voor twee nachten om van hun vrijheid te genieten.
- rangtelwoorden volgen dezelfde regels als getallen wanneer het gaat om voluit schrijven of in cijfers. Je vormt een rangtelwoord met cijfers door *-e* toe te voegen, niet *-de* of *-ste*.
de acht miljardste aardbewoner, de vijfde man, de 13e maand, de 51e breedtegraad

Uitzonderingen op de basisregels

In de volgende situaties schrijf je alle getallen in cijfers, ook die van nul tot twaalf en honderd en duizend:

Bij procenten en snelheden

Het gaat om 11% van de bevolking.

De wandelaars in de Dodentocht halen gemiddeld 5 km/u.

Paulien reed 100 kilometer per uur vlak voor het ongeval.

Deze walvissen halen met gemak een topsnelheid van 85 kilometer per uur.

Je mag overal het symbool % en de afkorting km/u gebruiken, zowel in sport en duiding als in fictie en documentaires. We gebruiken nergens nog km/h.

In fictie en docu's mag je procent en kilometer per uur ook nog voluit schrijven, maar doe dat dan consequent in het hele programma.

Bij temperatuuraanduidingen

Het is -3 graden.

Het wordt hier 's nachts -15 en overdag 30 graden. Dat is een verschil van 45 graden.

Bij alle eeuw- en decenniumaanduidingen

de 1e eeuw na Christus; artefacten uit de 7e eeuw; de 12e eeuw; 19e-eeuws; de jaren 1900; de jaren 60 (zonder aanhalingstekens)

Uitzondering: de zestiger, zeventiger ... jaren

Data, adressen, pagina- en hoofdstuknummering, kamernummers in hotels, nummering van teams, kandidaten, vragen, antwoorden, sets, helften, rondes ...

team 1, vraag 2, tip 3, antwoord 4, set 2 ...

Maar wel: *de eerste vraag, de derde tip, de tweede set*

Exacte wedstrijduitslagen en exacte tijden bij sport:

Flipkens won de tweede set met 6-3. (uitslag)

Ze verloor de eerste drie games nipt. (geen uitslag)

Het werd een vijfsetter.

Contador won met 2 minuten 48 voorsprong, bijna drie minuten dus.

Hij liep de marathon in 7 uur 53 minuten en 48 seconden, een kwartiertje sneller dan zijn vrouw.

Jonathan Borlée liep de 400 meter in 44 seconden 93, drie honderdste (van een) seconde trager dan de winnaar.

Tijdsaanduidingen, maar enkel wanneer de exacte tijd van belang is.

Let op, dat komt zelden voor.

Getuigen hebben de dader om 20.17 uur gezien in Brussel.

Het ruimteveer steeg op om precies 13.03 uur onze tijd.

Tijdsaanduidingen in informele situaties schrijf je voluit.

Het is nu kwart over zes. Waar blijft ze toch?

Dat was het journaal van zeven uur.

Om twintig over acht, op Sporza.

10. Symbolen of woorden?

Je mag overal het symbool % en de afkorting *km/u* gebruiken, zowel in sport en duiding als in fictie en documentaires. We gebruiken nergens nog *km/h*.

In fictie en docu's mag je procent en kilometer per uur ook nog voluit schrijven (en de getallen dus in cijfers), maar doe dat dan consequent in het hele programma.

We gebruiken # en @, niet *hashtag* en *at*.

#zoalsmamaisermaaréen

Het &-teken kan enkel wanneer het deel uitmaakt van een naam.

Villeroy & Boch

Voor exacte wedstrijdtijden gebruiken we bij voorkeur woorden, dus niet langer de symboolnotatie met *u* voor uren, ' voor minuten, " voor seconden en niets voor honderdsten:

*Hij liep de marathon in 7u53'48", een kwartiertje sneller dan zijn vrouw.

→ *Hij liep de marathon in 7 uur 53 minuten en 48 seconden, een kwartiertje sneller dan zijn vrouw.*

*Jonathan Borlée liep de 400 meter in 44"93, drie honderdste (van een) seconde trager dan de winnaar.

→ *Jonathan Borlée liep de 400 meter in 44 seconden 93, drie honderdste van een seconde trager dan de winnaar.*

Voor alle andere lengtematen, oppervlaktematen, gewichtseenheden, munteenheden, graden, breuken, natuurkundige eenheden ... gebruik je de woorden, zelfs als ze afgekort in beeld staan:

Ze worden allemaal met kleine letters gespeld, behalve Celsius en Fahrenheit.

kilometer, centimeter, becquerel, liter, kilogram, kilo, kelvin, kubieke centimeter, pascal, hectopascal, ampère, joule, kilojoule, volt, watt, kilowatt, kilowattuur, sievert, megabyte, millibar, lumen ...

Deze zonnepanelen hebben een vermogen van vier kilowattuur.

Schrijf eenheden voluit, behalve *km/u* en %.

11. Afkortingen

Afkortingen die alleen in geschreven vorm bestaan en dus nooit in de mond genomen worden, mogen niet in titels verschijnen.

*d.w.z., *m.a.w., *bijv., *o.a., *i.p.v., *dr., *pag., *Mr.

→ dat wil zeggen, met andere woorden, doctor, pagina, meneer

Afkortingen die ingeburgerd zijn in de gesproken taal mogen wel in titels verschijnen. Check Van Dale voor de schrijfwijze.

tv, wc, DNA, tbc, cd, dvd ...

Als zo'n afkorting het eerste woord van de zin is, krijgt enkel de eerste letter ervan een hoofdletter, ook als het gaat om een afkorting met slechts twee letters.

12. Gereduceerde vormen

's: toegestaan ('s morgens)

'm: verplicht in zinnen met een naamwoordelijk gezegde waarin een persoon geïdentificeerd wordt en in een aantal vaste uitdrukkingen:

Is dat de bakker? Ja, dat is 'm.

! De vrouwelijke variant is dan *ze*, niet *zij*: *Is dat de vrouw van de burgemeester? Ja, dat is ze.*

Hij/Zij is 'm. (Hij/Zij is aan de beurt.)

Daar zit het 'm in.

Hij knijpt 'm.

Ze smeerden 'm.

In andere gevallen gebruiken we 'm niet in 888-ondertitels.

M'n en z'n: uitzonderlijk toegestaan als het qua timing niet anders kan, maak er dus geen gewoonte van in journaals. Ook toegestaan wanneer je anders twee keer zijn na elkaar *zijn* zou gebruiken in een andere betekenis.

Ze zijn z'n dochter vergeten.

Zo'n heeft binnen de gereduceerde vormen een speciale status, het geniet de voorkeur boven *zo een*:

*Ik heb niet zo een honger. → Ik heb niet zo'n honger.

Andere gereduceerde vormen zijn **niet** toegestaan, behalve in een naam en in lyrics:

*da's, *'k, *'t, *'r, *d'r, *ie, *'n

Buurtwerk 't Lampeke

De uitdrukking 't *Stad* is dialect. We gebruiken het niet, tenzij de nadruk ligt op het feit dat mensen het zo zeggen.

11. KLANKNABOOTSINGEN, UITROEPEN EN TUSSENWERPSELS

1. Wanneer gebruiken?

Getekende Ketnet-programma's zitten vaak vol korte geluidjes. Wij proberen de creativiteit van de makers zo goed mogelijk over te brengen door die geluidjes weer te geven. We trekken wel de grens bij de zogenoemde inspanningsgeluidjes, die we niet ondertitelen. Het gaat dan voornamelijk om bijvoorbeeld *uh's* en *oh's* in een gevecht, of gehijg terwijl iemand rent.

De pure klanknabootsing en uitroepen als *burps*, *hatsjie*, *oempf*, *boink*, *oe-oe* ... gebruik je vooral in getekende Ketnet-programma's.

In niet-getekende Ketnet-programma's, zoals *Karrewiet*, *De zoon van Artan*, *De dodelijkste 60* ... ben je al wat conservatiever. Gebruik daar wat vaker regieaanwijzingen: *HIJ NIEST*, *ZE BOERT*, *DE AAP ROEPT* ...

Enkel de zeer algemene uitroepen als *ah*, *hé*, *hè*, *hey*, *haha*, *hihi*, *goh*, *hm*, *euh*, *uuhm* ... zijn in alle programma's toegestaan. Overdrijf er echter niet mee. Schrijf zeker niet *haha* voor elke glimlach in iemands stem.

! Voor of na een tussenwerpsel of uitroep hoort een komma.

Bwah, ik weet niet.

Wel, hoe gaat het?

! Na *Dag* en *goedenavond* mag je kiezen:

Dag beste kijker.

Dag, beste kijker.

! Duidelijkheid primeert. Wanneer je denkt dat je klanknabootsing dubbelzinnig kan zijn, gebruik dan een regieaanwijzing of gewoon een ander woord.

Hihihhi. → PAARD HINNIKT

2. Welke vorm gebruiken?

Veel van de vormen in de Bijlage 1: lijst met klanknabootsing, uitroepen en tussenwerpsels in dit Stijlboek staan gewoon zo in Van Dale. Een aantal niet, die hebben we toegevoegd. Ze staan cursief gedrukt. Niet-toegelaten vormen zijn doorstreept.

Enkele vuistregels:

- Wanneer er van een uitroep of klanknabootsing een vorm met dezelfde uitspraak en/of betekenis in de Grote of Engelse Van Dale staat, gebruiken we altijd die en geen andere:

*jo, **jow*, **yow* → *yo*

*ow → *oh*, *o*

*how, **how how* → *ho*, *hoho*

*jah → *ja*

<i>*jep, *jip</i>	→ <i>yep</i>
<i>*moh</i>	→ <i>maar</i>
<i>*zenne, *zunne</i>	→ <i>zulle</i>
<i>*auw</i>	→ <i>au</i>
<i>*waw</i>	→ <i>wauw of wow</i>

- Ook vormen in de Engelse Van Dale kan je gebruiken, ze zijn vaak ingeburgerd.
- Voor sommige klanknabootsingen, uitroepen of tussenwerpsels bestaat er geen vorm in Van Dale en hebben we in de Bijlage 1: lijst met klanknabootsingen, uitroepen en tussenwerpsels een vorm gecreëerd (*wajow, juij, ieuw, jihaa, woehoew ...*).
- Maak geen nieuwe woorden met *ah*: niet *ahja*, wel *ah ja*.
- Schrijf de *ha's* en *hi's* bij lachen aan elkaar.
- Gebruik voor lachen vooral (eventueel langere varianten van) *haha*. Als je het echt nodig vindt, mag *hihi* of *hoho* ook. Vermijd *hèhè*, omdat dat niet als lachen gelezen wordt.
- Gebruik nergens *he* of *hehe*, zonder accent dus.
- Wees je bewust van het verschil tussen *hé*, *hè* en *hey*:
  - Hè* gebruik je vooral om aan te geven dat een bevestigend antwoord verwacht wordt, maar ook als zucht.
    - Dat is vervelend, hè.*
    - Hèhè. Ik ben moe.*
  - Hé* gebruik je vooral om de aandacht te trekken:.
    - Hé, wat doe je nu?*
    - Hé, dat is leuk.*
    - Hé, kijk daar eens!*
  - Hey* gebruik je enkel bij een aanspreking, als synoniem voor *hoi* en *hallo*.
    - Hey Tim! Lang geleden!*
- Woordjes verdubbelen mag: *oeioei, aiai, neenee, hèhè*. Schrijf ze dan aan elkaar.
- Woordjes verlengen mag ook, als een woord overduidelijk en met opzet lang aangehouden wordt.
  - argh* → *aaaaargh*
- *Zunne, ze, zenne* gebruiken we **niet**
- *God* schrijven we in uitroepen altijd met hoofdletter, ook in *oh my God*.

Voor de lijst: [Zie Bijlage 1: lijst met klanknabootsingen, uitroepen en tussenwerpsels.](#)

12. BELUISTERPROBLEMEN

Als je echt alles hebt geprobeerd om een onduidelijke passage te verstaan en je dus iets moet opschrijven waar je niet zeker van bent, meld dit dan zeker in een note voor de nalezer. Bedenk wel dat die meestal pas naleest de dag van de uitzending, wanneer het misschien al te laat is om nog contact met de makers op te nemen.

13. PROGRAMMA'S MET OPEN OT

Open ondertitels in je titelfile importeren

Controleer **altijd** of er in het programma dat je ondertitelt, open ondertitels zitten (via de daglijst, te raadplegen via <http://ocbtot21001/>, of bij het productie bureau of de nalezers van vertaling).

Ga na of de open ondertitels al klaar zijn. Ga naar de workflow van open ot en zoek het betreffende programma in de daglijst. Is het programma *ready for final control* (geel), dan kun je de titels in feite al importeren, omdat er in principe niets meer aan de in- en uittijden zal veranderen. Vermeld in een note dat je de titels op geel hebt gecheckt. Is het programma *ready for transmission* (groen), dan ben je honderd procent zeker dat aan de open titels niets meer zal veranderen.

Klik in het editveld rechts op *download subtitle file*. Kies *doel opslaan als*. Sla de open ot op in <V:\OA\Uitzendoperaties\ProVO\T888\PRODUCTIE VOORBEREIDBAAR\Mixed mode>. Geef het bestand een duidelijke naam (de titel van het programma en de datum).

Voeg de open ot toe in je ondertitelfile: klik *file* -> *open*. Ga naar de map mixed mode. Selecteer je bestand. Als je zelf nog geen ondertitels gemaakt hebt, vink je *insert at point* aan. Heb je zelf wel al ondertitels gemaakt, vink dan *merge on time code* aan. Klik op *openen*.

Controleren op overlappingsen, lacunes en fouten.

- Controleer op overlappingsen. Gesloten en open ondertitels mogen elkaar onder geen beding overlappen.
- Controleer op lacunes. Loop helemaal door een programma in mixed mode, ook de passages in een vreemde taal, want de vertaalafdeling vertaalt niet alles.
  - o Korte woordjes als *yes, no, hello, thanks* en eigennamen worden niet altijd vertaald.
  - o Ook *ambiance* wordt meestal niet vertaald, dit zijn korte passages met nevenpersonages die losstaan van de verhaallijn.
  - o In de regel wordt ook de intro van een programma niet ondertiteld (bijvoorbeeld *Via Annemie, Ja Jan, Reizen Waes*).
- We vullen deze lacunes in met gesloten ondertitels. Bij programma's in een vreemde taal doen we dat in de oorspronkelijke taal (meestal in het Engels dus).
- Alleen als het echt niet anders kan, plaatsen we onze 888-ondertitels boven de open ondertitels. We trachten dit echter te allen prijze te vermijden en kiezen voor 'het minste kwaad' door:
  - o korte ondertitels slechts 1 seconde op het scherm te brengen.
  - o lichtjes in het rood te sleutelen
  - o de timing van de closed ondertitels wat aan te passen aan die van de open ondertitels, dus door wat met de in- en/of uittijd te schuiven.
- In open ondertiteling worden ook geen regieaanwijzingen, klanknabootsingen of tussenwerpsels gebruikt. Die kun je aanvullen als dat echt nodig is. **Zie: Regieaanwijzingen.**
- Tot slot nog dit: vind je dat een bepaalde passage die voor vertaling *ambiance* is of onbelangrijk is, toch open ondertiteld moet worden, laat dit dan **tijdig** weten aan een de nalezers van vertaling.

Wat met flagrante fouten in de open ondertiteling?

Als je een flagrante fout in de open ot ontdekt, of als je een passage of passages in een vreemde taal tegenkomt die niet open ondertiteld is/zijn, signaleer dat meteen aan de nalezers van vertaling.

Als vertalers met hun open ondertitels over de commentaarstem (die gesloten ondertiteld is) gaan, laat dit dan weten aan een van de nalezers van vertaling.

14. PROGRAMMA'S VOOR KINDEREN

Bij het ondertitelen van programma's voor kinderen zijn twee dingen van belang:

1: in andere programma's zijn we spaarzaam met klanknabootsingen en uitroepen, maar in kinderprogramma's mag je er beduidend meer gebruiken.

Welke klanknabootsingen kunnen?

- Als er een variant in Van Dale staat, gebruik je die en geen zelfgemaakte vorm. Dat geldt trouwens voor klanknabootsingen in alle programma's.

niet jah, wel ja

niet ow, wel oh of o

niet auw, wel au

niet how, wel ho

niet ha ha, wel haha

niet waw, wel wow of wauw

niet jow, wel yo

- Wanneer een personage zo'n klanknabootsing erg 'aanpast' of 'verlengt', mag jij dat ook doen. In programma's voor volwassenen doe je dat niet of nauwelijks.

Jahahaha!

Au-au-au-au!

Woehaha!

- Als er geen variant in Van Dale staat, kan de lijst Klanknabootsingen en tussenwerpsels helpen.

Auwtsj en auwch.

Wiejow!

Wajow.

Oh-ow.

Tsjin, tchin, tsjing, tching

2: programma's voor kinderen moeten volgens het jongste VRT-taalcharter bijzondere aandacht hebben voor de standaardtaal.

Voor ons betekent dat dat we:

- alle grammaticale fouten van presentatoren, gasten, personages verbeteren
- niet algemeen nergens toelaten
- spreektaal door presentatoren vervangen, tenzij er een goede reden voor is

Volgens VRT-taalraadsman Ruud Hendrickx hoort taal met Van Dale-label spreektaal (*politieker, kuisen* ...) niet thuis in journalistieke teksten. Spreektaal kan alleen als je er een goeie reden voor hebt, volgens Ruud. Bekijk of die goede reden er is voor je spreektaal overneemt.

Het label informeel (kaalkop, kemel, kindergeld) kan wel in journalistieke teksten, en natuurlijk ook in fictie.

BIJLAGE 1: LIJST MET KLANKNABOOTINGEN, UITROEPEN EN TUSSENWERPSELS

GVD   in Grote Van Dale
 EVD   in Van Dale Engels-Nederlands
 FVD   in Van Dale Frans-Nederlands
cursief   niet in GVD, EVD, FVD ... maar toegelaten in 888-ondertitels
~~doorstreept~~   niet toegelaten in 888-ondertitels

aagh

argh en aargh GVD

aaaah

ach ja

ah GVD

aah

aha GVD

ahum GVD

ai GVD

ai ai

~~ai ai~~ (schrijf ai ai of ai, ai)

aju GVD

ajuus GVD

akkebah GVD

à la bonne heure GVD

Allahoe akbar GVD

allee GVD

alleluja GVD en halleluja GVD

~~allez~~ FVD (schrijf allee)

~~alright~~ EVD (schrijf all right)

all right GVD + EVD

alstu GVD

amai GVD

au GVD

~~auw~~ (schrijf au)

auwch

auwtsj (schrijf niet ~~ouch~~)

awel GVD

awoert GVD

baf GVD

bah GVD

bang GVD en beng GVD

bè GVD (geblaas)

~~begot~~ (schrijf bij God)

bij God GVD

beuh

biep GVD

bliep GVD

bloeb GVD

blub GVD

blurp GVD

boe GVD

boing GVD

boink GVD

brr GVD

brrr

burp GVD

burps GVD

bweik, bweuk, bweikes

bwah (mwah GVD)

bye GVD

bye-bye EVD

dag GVD

~~daag~~ (schrijf dag)

dáág GVD (enkel bij ironisch gebruik)

dada GVD (kindertaal)

dedju

dju

dring GVD

verdju GVD (niet algemeen)

~~djezes~~ (schrijf Jesus (EVD))

tjesses, jasses, jakkes, jak, jezus, jezus christus, jesses GVD

Jesus (Christ) EVD

doei GVD

d'oh EVD

duh GVD + EVD (nogal wiedenis)

doeme

doemetoch GVD

domme

een, twee, drie GVD (tellen)

een-twee-drie GVD (snel, meteen)

eih (bij walging)

eik

eikes

efkes GVD (spreektaal)

effies GVD (informeel even)

effe GVD (informeel)

eh GVD
èèèh! (bij walging)
ehm GVD
~~ela~~ (schrijf hela)
enfin GVD
uh GVD
euh GVD
euhm GVD
uhm GVD
~~eww~~ EVD (bij walging, schrijf ieuw)

fjoew, fjiew
fok (informeel, fuck)
fokking (zeer informeel)
fuck (zeer informeel)
fucking (zeer informeel)

pfiew, pioew GVD

God (in uitroepen altijd met hoofdletter volgens GVD en EVD)
godver, potver, godver-, potver- GVD
godbetert GVD
goddomme, goddorie GVD
godver GVD
godverdegodver GVD
goh GVD (wat je nu zegt!)
grr

ha (GVD: uitroep, met herhaling als nabootsing van lachen: haha)
haha, hèhè, hihi, hoho, *whahaha, whoehaha, hihih...* (bij lachen alles aan mekaar)
~~ha ha, hè hè, hi hi, ho ho~~
hai (GVD: informeel voor hoi)
~~hallokes~~ (schrijf hallootjes (GVD) als het op zich staat)
hallokes, ciaokes, byekes
hallootjes GVD
hatsjie GVD
hatsjoe, hatsjoem, hatsjaah...
~~he, hehe~~

~~hi~~ EVD (niet gebruiken als aanspreking, wordt op zijn Nederlands en niet op zijn Engels gelezen)
hei GVD (om de aandacht te trekken: hei, kom eens hier; hei daar! hei!)
hé GVD (om de aandacht te trekken, begroeting, verwondering)
hè GVD (pijn, vermoeidheid en opluchting)
hèhè GVD (vermoeidheid of opluchting)
hei GVD (= hé, om de aandacht te trekken, maar ook als begroeting)
hela GVD

helaba GVD

hey EVD (bij 888 enkel gebruiken als begroeting)

hik GVD

~~hip~~, hip, hip! hoera!

hiep, hiep, hiep! hoera! GVD

hieperdepiep GVD

hiha GVD (geluid ezel)

hm GVD

hm! hm! GVD (dat geeft te denken)

hmpf, oempf

ho GVD (uitroep om iemand te doen ophouden, om tot matiging aan te manen, ook met verdubbeling: hoho, met herhaling als nabootsing van het lachen)

hola GVD

~~holapola~~ (schrijf hola Pola)

~~how~~ (schrijf ho)

hu GVD (afschuw of om een onaangename gewaarwording te uiten)

huh GVD (om uit te drukken dat men iets niet begrijpt)

hup GVD

huplakee, huppekee, hupsakee, huppettee, huppeldepup (allemaal GVD)

ia GVD (ezel)

~~iew~~

ieuw (bij walging)

ik-weet-niet-hoe-... GVD

ja GVD

~~jah~~ (schrijf ja)

jaja GVD

~~ja-ja~~ (schrijf jaja of ja, ja)

ja, maar... GVD

maar ja, ... GVD

och ja! GVD

jak GVD, jakkes GVD, jakkie GVD

jammie GVD

jawel GVD

jazeker GVD

jee, o jee, jeetje GVD

~~jep~~ (schrijf yep)

jeuj

Jesus (de vloek in het Engels is met hoofdletter)

Jezus (Christus) (de persoon)

jezus (de kreet, de vloek in het Nederlands is zonder hoofdletter)

jihaa (cowboykreet)

~~jip~~ (schrijf yep)

jippie GVD

~~je~~ (schrijf yo)

joehoe GVD

joepie GVD

joe GVD vervorming van 'ja' onder invloed van de roep 'hoe, jo(e)hoe' die dient om de aandacht te trekken, gebruikt wanneer men antwoordt op een vragende roep

joh GVD

joho GVD

johoe GVD

joehoe GVD

jong GVD

jonge GVD (VD: uitroep van verbazing, bewondering of om nadruk te geven vormvariant sjonge, sjonges, tjonge, tjongen, tjonges ook in 't meervoud jongens! of jonges!)

jongen

jongens toch

~~jow~~ (schrijf yo)

juij

~~jup~~ (schrijf yup)

kaboem GVD

ka-ching EVD

~~ker-ching~~ EVD

~~ketsjing~~

komaan GVD

komaan, zeg

kom hier, jij!

~~kom op~~ (schrijf kom op)

kom op GVD

ks en kst GVD

lap! GVD (tw, BE, informeel)

lap, je dis (Ben in 'Blokken')

mauw

mauwen GVD

miauw GVD, *miaaaauw...*

~~miauwkes~~ (schrijf miauw tjes)

mjam GVD, mjamie GVD

mmm GVD (bij een positieve waardering van smaken en geuren OF om aarzeling of twijfel uit te drukken)

maar! GVD (dat is erg, geweldig, prachtig; wat een verrassing)

nee maar! GVD (idem)

maar enfin

maar nee!

maar ja, ... GVD

maar zeg!

mhm (instemmend of bedachtzaam gemompel)

~~moh~~ (schrijf maar)

mwah GVD (bij twijfel of gematigd enthousiasme en bij kusgeluiden)

nee GVD, neenee GVD, neeneenee GVD

nee, nee

~~nee-nee~~ (schrijf neenee of nee, nee)

nee maar!

nee zeg, ...

neen GVD (formeel en archaisch volgens VD, schrijf het enkel als ze de eind-n uitspreken, anders: nee)

* Nènèn nènènèn * (pesterig)

nietwaar GVD

njam

njamnjam GVD

nondedju GVD, nondeju GVD

nou GVD, nounou GVD

o GVD

o foei, o wee, o God, o gut, o jesus, o jee, o jemiee, o jakkes, o nee, o zo... (allemaal GVD)

ocharm GVD

ocharmen GVD

ocharme GVD

ochot GVD (och God, och gut)

oe, oe-oe (aap)

oeh GVD

oei GVD

oeioei

oempf

oeps GVD

~~ouch~~ EVD (schrijf auwch of auwtsj)

oh GVD

ooh GVD

oh la la GVD

oho GVD (vrolijkheid, onbezorgdheid, plagerige spot)

OK GVD (bij 888 schrijven we: oké)

oké GVD

~~ola~~ (schrijf hola)

olala GVD

OMG GVD en EVD

~~omg~~ (schrijf OMG)

oh my God (GVD)

o-ow of *oh-ow* (voor oeps)

~~ow~~ EVD (schrijf oh of o)

poe-ee GVD

poeh GVD

poehpoeh GVD
pf, pff, pfff...
pfiew GVD (opluchting of waardering)
pfoe GVD
pst, psst GVD
puh GVD

rara GVD
Roger GVD (ontvangen en begrepen)
rrrt GVD

salut GVD (zo geschreven als de t niet wordt uitgesproken, meestal dus)
~~salutes~~ (schrijf saluutjes)
~~salut~~ GVD (enkel als de t wordt uitgesproken, wat in Vlaanderen niemand doet; schrijf: salut)
saluutjes GVD
schol GVD
sjalom GVD
slaapwel GVD
~~stt~~ (schrijf sst of ssst)
soit GVD
sst en ssst GVD
~~stt~~ (schrijf sst of ssst)

tchin of *tching*
tchin-tchin of *tching-tching*
tiens GVD
tja GVD
toitoi GVD
toitotoi GVD
tsjakka GVD
tsjin of *tsjing*
tsjin-tsjin
tss GVD (afkeuring of verbazing)
tut GVD
tuttut GVD

uche-uche GVD
uh GVD (=euh)
uh-huh EVD (betekent 'ja')
uh-uh EVD (betekent 'nee')
uhm GVD (=ehm, euhm)

voilà GVD
vort GVD

vroem GVD

waaah

~~wade~~? (schrijf wat?)

wajow en *wiejow* (straattaal)

~~watte~~? (schrijf wat?)

watskeburt GVD

~~waw~~ (schrijf wauw of wow)

wauw GVD

wazzup GVD

welaan GVD

welja GVD

welnee GVD

whaa

whaah

whatever GVD

whoa EVD

~~who~~ EVD (gebruik woeh)

wiehoew

woeha, woehaa...

woehoe, woehoew

woela GVD (VD: straattaal, ter bekrachtiging van het gesprokene, met de strekking 'ik zweer het') woep GVD

woeps GVD

wollah GVD (=woela)

wow GVD

~~yah~~ EVD (pf, hm, het zou wat; schrijf: ja)

yeah EVD

yep EVD

yo GVD

yolo GVD

yuck EVD

yuk EVD

yum-yum EVD

yummy EVD

yup (alleen in EVD)

~~ze, zenne, zunne~~ (gebruik hoor of zulle)

zulle GVD

zzz GVD

BIJLAGE 2: LIJST MET VOORBEELDEN

Schik volgens logische gehelen

*Je weet waar je moeder is
en dat ze blijkbaar in orde is.*

*En wat Kaat betreft,
daar heb ik niks mee te maken.*

*De meeste vluchtelingen
zijn afkomstig uit Syrië.*

Verbeter grammaticale fouten

*Hij is jonger dan mij. → Hij is jonger dan ik (ben).

*de voetbal (sport) *de bouquet garni → het

*hij wilt → hij wil

*gebrouwd → gebrouwen

*Hij wil beginnen werken. → Hij wil beginnen te werken.

*Dat zou ik kunnen gezegd hebben → Dat zou ik kunnen hebben gezegd OF Dat zou ik gezegd kunnen hebben: geen tussenplaatsing van het deelwoord dus

* Ze zei dat ik het had in moet vullen.. → Ze zei dat ik het had moeten invullen OF Ze zei dat ik het in had moeten vullen.

Gebruik geen taalelementen met label 'niet algemeen' in Van Dale

*zo'n dingen → zulke dingen

*hij kan terug slapen → hij kan weer slapen

*gekwetst → gewond (als het fysiek is, gebruik je gewond)

*fysisch moe → fysiek moe

*hierover → hiertegenover

*onafgezien van → afgezien van; ongeacht

*klacht neerleggen, *klacht indienen → een klacht indienen

*Dat is het objectief van deze regering. → doel, oogmerk

*wij getweeën → wij tweeën

*iemand achternadoen → iemand nadoen

*boven gaan → naar boven gaan

*Ik heb het maar gisteren gehoord. → Ik heb het pas gisteren gehoord.

*naar voor → naar voren

*kwart na → kwart over

- *om ter hardst → om het hardst
- *negen maand → negen maanden
- *vannamiddag → vanmiddag
- *bedankt om te kijken, komen... → bedankt voor het kijken, bedankt dat je bent gekomen
- *aan tien euro → voor, tegen tien euro
- *gevoelig aan, allergisch aan → gevoelig voor, allergisch voor

Gebruik enkele aanhalingstekens bij titels, slogans en slagzinnen

de 'CSI'-reeks, de 'Blokken'-quizapp, de 'Vlaanderen vakantie-land'-brochure
 De tip was Buzz Lightyear, uit de 'Toy story'-reeks.
 'First blood' is de eerste van de 'Rambo'-films
 'Melk, de witte motor'
 'De tandeloze tijd', een romancyclus.
 Dat komt uit the game 'The legend of Zelda: breath of the wild'

Een of één?

In deze zinnen wordt **een** vanzelf als één gelezen, klemtoontekens zijn niet nodig:

- Een huwelijksstaart met maar één popje, of erger, twee popjes, waarvan **een** in zijn onderbroek.
- Als ik een man nodig heb, zoek ik er zelf **een**.

Als je in dit soort zinnen één hoort, moet je ook één schrijven, anders wordt een gelezen:

- Het leavekamp heeft één groot probleem. ≠ Het leavekamp heeft een groot probleem.
- Nog één themapuzzel met vier vragen. ≠ Nog een themapuzzel met vier vragen.
- Het lot van één persoon is volledig bijkomstig. ≠ Het lot van een persoon is volledig bijkomstig.
- Je mag één keer raden. ≠ Je mag een keer raden.

Gebruik een komma voor en na tussenwerpsels en korte woordjes als hè, hoor, zeg, nou ...

Duur, hè?
 Bah, dat is vies.
 Ja maar, het is aerobics!
 Lap, je dis!
 Ja, lap!
 Wacht, ik kom.
 De knapste, natuurlijk.

Vermijd daarbij een opeenvolging van komma's

Tip: luister naar de pauze, die is langer waar de komma hoort

*Ja, hè, dat klopt. → Ja hè, dat klopt.

**Ja, ja, dat is zo. → Ja ja, dat is zo.
→ Ja, ja. Dat is zo.
→ Jaja, dat is zo.*

*Ja, maar, het is aerobics! → Ja maar, het is aerobics!

**Dag, Tom, hoe gaat het? → Dag Tom, hoe gaat het?
→ Dag, Tom. Hoe gaat het?*

Mogelijke regieaanwijzingen

GSM PIEPT, GSM RINKELT, GSM ZOEMT

GSM (alleen in uiterste tijdnoed), DEURBEL, FIETSBEL, SCHOTEN, EXPLOESIE

*SMS-TOON, BELTOON, SKYPE-TOON, KIESTOON, BERICHTTOON, BUZZER, SIRENES, ALARM,
DONDRSLAG, LUIDE KLAP*

GLAS BREEKT, GLAS RINKELT, FOTOTOESTEL KLIKT

GEROEZEMOES, RUMOER, APPLAUS

PUBLIEK JUICHT, PUBLIEK LACHT, IEMAND KLOPT (AAN)

GEJUICH, GELACH, GEKLOP

*EEN DIER/MENS ADEMT, EEN DIER/IETS PIEPT -> GEADEM, GEPIEP

*AUTO START NIET, MOTOR SPUTTERT, REMMEN PIEPEN, BANDEN GIEREN, VULKAAN ROMMELT,
KLOKKEN LUIDEN*

APPLAUS, APPLAUS EN GEJUICH, FEEDBACK (door een microfoon)

HIJ SPREEKT JAPANS

Schrijf eenheden voluit, behalve km/u en %

euro, gulden, dollar ...

De Mount Everest is bijna negen kilometer hoog.

Er viel vannacht tien liter water per vierkante meter.

Hij verbeterde zijn record met twee honderdste seconde.

Het wordt 5 graden vannacht. (alle getallen bij snelheden, temperaturen en procenten schrijven we in cijfers)

Ze vecht in de gewichtsklasse tot 52 kilo. Daarvoor is ze drie kilo afgevallen.

Het gaat om vijf becquerel per kubieke meter.

Deze zonnepanelen hebben een vermogen van vier kilowattuur.

Ze loopt vandaag de 110 meter horden en de 1500 meter.

Franky is weer tien centimeter gegroeid.

De fietser knalde met een snelheid van 40 km/u tegen een boom.

De walvismoeder legt elke twee dagen zo'n duizend kilometer af, met een snelheid van meer dan 40 kilometer per uur. (km/u mag eventueel voluit in docu)